

UNIV. BIBLIOTH.
* 1905 *
HELSINGFORS

P. PÄIVÄRINTA.

Pikakuvia

1867 kätovuodesta

ja

sen seurauksista.

Turku,

G. W. Wilénin kustannuksella,

1893.

Pikakuvia
1867 katovuodesta

ja

sen seurauksista.

Kirjoittanut

P. Päivärinta.

Turku,

G. W. Wilén ja Kump. kirjapaino,
1893.

I.

Ennustaja.

Dli vuoden 1867 talvi noin puolivälissä. Ankara talvi se oli, jopa niin ankara, ettei se mene koskaan pois mielestäni. Ei muuta kuin pyryä ja pakkasta, pakkasta ja pyryä. Pariisin viikkoa kesti järkähtämättä yhtämittaista neljänkymmenen asteen pakkasta, ja tawasta tuli taiwaan täydeltä myrskyn kansja lunta, niin ettei eteensä nähnyt. Toisin aivoin itätuuli tuulla uilotti pariisen viikkoa yhtämittaa, ajaen pakua ja höllää lumiferrosta kauheoihin kiroksiin huoneitten ympärille ja metsän laitoihin. Silloin oli paleltua ihmiset ja eläimet. Alinomaisten pyryjen ja kirostamisten tähden oli kaikilla niin paljon lunta, ettei moniin vuorokausiin pääsyt liikkeelle tarpeitakaan hankkimaan. Metsänsä hevoset eivät päässeet muuten kulkemaan kuin uimalla; surkealta näytti, kun hevoset mähkiwät eteenpäin ja lumi seljän yli lainehti. Ei ollut silloin kulkemisen leikin tekoa. Usein piti miesten rupeamittain pahimmissa paikoissa polkea ja pahnata tietä, jos mieli oli vähänkään päästä liikkumaan.

Jos tällä tawalla jaettiin teitä auki uratuksi, niin mitäpä siitä sitten oli, huomenna olivat tiet useinkin taas tukossa. Ei silloin voitua suuria kuormia kotiin kuljettaa. Raikki kujat ja talojen ympärystät olivat niin korkeaksi kirostuneet, ettei niissä tawallisia teitä myöten ollut ajattelemistakaan päästä kulkemaan. Senpä tähden täytyi niissä kääntää tiet wainioiden seljille ja taipalilla aukeille niityille. Tämän vuoski tulivat tiet niin mutkikkaitki ja kuroisiki, että oudon oli mahdoton osata oppaatta kulkea kyljen läpi. Pahimmissa kirospaikeissa piti alin-

omaisella luomisella pitää tietä auki ja näisjä paikoin oli huoneitten korkeiset kinohjet molemmin puolin tietä; niitä läpi ajaessa tuntui siltä kuin olisi ajanut tunnelin läpi.

Usein aamulla ylös noustua oli huoneitten edessä niin korkeat kinohjet, ettei huoneesta ulos päästy. Semmoisissa tapauksissa riensivät onnellisemmat naapurit avuksi, luomaan kinohjia ovein edestä pois. Sitten alkoi ankara luominen navettain, tallein ja muiden ulkohuoneitten edustalla, että päästiin eläinparvoja ruokkimaan ja hoitamaan. Vaikka kuinka oli koetettu huoneita lämmittää, tulivat ne kuitenkin niin kylmiä ja kaljeloiksi, että tuntui siltä kuin jotakin raskasta suolahärmää olisi ollut huone-ilmasfakin. Kun meni ulos, tarttui pakkasen heti kuin kissa kasvoihin, erittäinkin nenään ja korviin; oli niinkuin olisi neuloilla pistelty ja pian täytyi käsin tarttua niihin kiinni, suojataksensa, etteivät ne paikalla jäätyisi koviäsi kuin jäähynttilä.

Eläinten kansja se kuitenkin jurkeinta oli. Niitä täytyi loimilla ja muilla peitteillä suojella, laittaa niille lämmintä ruokaa ja juomaa, ja yhtäkaikki ne myötäänjä värähtivät wilusta. — Ei ollut elämä silloin leikin tekoa.

Ankara pyry oli silloinkin kuin eräänä päivänä astui tupaan vanha mies, jauva kourassa. Hän oli niin luminen huoneeseen astuesjaan, ettei tiennyt kävelkö hän jalka edellä vai päinvastoin. Hän koitti pudistaa lunta pois vaatteistaan, mutta onnistumatta, sillä ankara lumivihuri oli pieksännyt lumen niin lujaan kiinni hänen hiuksiinsa, karvalakkireuhkaansa ja muihin rikkiinäisien nutuihin, että se tuntui olevan joka paikkaan ikäänkuin kiinni liimattuna. Hän näytti koviin köntis-tyneeltä eikä jalka tahtonut jalan edelle päästä.

„Käykää, ukko, peremmäksi istumaan, että vähänkin lämpenijitte, koska näytätte niin koviin wilustuneelta“, kehjoitin häntä.

Ukko rupeji napuloimaan taktikuluaan auki, mutta kadet olivat niin kontassa, ettei siitä tullutkaan mitään; menin siis ja autin häntä.

„Voi, voi“, janoi ukko ja köntti peremmäksi lavitsalle istumaan. Siihen hän sanatonna waipei sauwanja nojalle kumaraan.

„Mistäs tää wanhus on kotoihin?“ kysyiin häneltä.

„Tuoltahan, tuota, olen H—n pitäjästä“, janoi ukko, päättämättään nostamatta.

„Kuinkas te olette näin kauwas jortunut?“ kysyiin taasentien.

„Hätä käskee härän juosta, pakko paimenen paeta“. Duhhan tuo henki-pahanen wanhallakin sifsi kallis, että tekee mieli sitä jollakin tavalla eteenpäin wiedä, waikeihan minun elämästäni ole enään kenellekään mitään hyötyä. 'Glohon on elämän mieli, vielä haudan partaallakin“, tuumaili ukko.

Muntoni oli silloin muutamassa pitkälle mereen pistävässä niemimaassa. Waikka jonkunmoisia katowuusia oli ollut jo wuodesta 1862 saakka, ei täällä niemimaassa niistä niin suuresti oltu kärsitty kuin ylempänä maaseuduilla.

„Mutta eikös teidän pitäjään waiwaishoito pidä huolta wanhoista ja waiwaisista, kun owat teidät päästäneet liikkeelle lähtemään?“ janoin melkein wirallisesti.

„Kyllä kaiketi, waan mistäs ihmiset antawat, kun ei heillä itselläänkään ole mitä juuhun panna?“ janoi ukko ja katsoi wilautti minua nuhtelewasti silmiin.

„Mutta eihän nyt niin kowia katowuusia ole ollut, että jemmoinen hätä olisi“, wäittelin vastaan.

„Minhän sen outo luulisi, mutta te ette näy tietävän maakiunan oloista kotimurkkianne etenmäksi. . . . Täällä merenrantamaisissa on toki jotakin saatu, mutta muualla ei moneen wuoteen paljon mitään. Silti tänne kääntyvät nälkäijet joukot, saadakseen henkenjä pitimiksi jotakin juuhunsa pantawaa. 'Urpaheen puuhunhan lintuikin lentää“, jelsitti ukko.

„Taitapa niin olla“, janoin wähän häpeisjäni.

Toimitin eukolleni, että hän antaisi ukolle ruokaa. Röyvästi meni hän syömään ja söikin kelpo lailla.

„Milloin olette viimeksi saanut ruokaa?“ kysyiin ukolta, kun hän oli syömästä päässyt.

„Eilen iltapäiwällä“, janoi hän.

„Hyvänen aika, ja nyt on jo sivu puolenpäivän!“ sanoin kauhistuksisiani.

„Siinäpä sen nyt näette, ettei tätä lystikseen tee; ei ole tiheässä, jotka nyhäävät tuntemattomalle, vanhalle ja waiwaiselle palan suuhun pistäisivät. . . . Te näytte olewan armeliaita ihmisiä köyhääkin kohtaan. . . . Kiitos suuri ruoasta!“ janoi ukko pöydästä noustuaan, suutansa pyhiskellen.

„Kun saisin vähän lewätä, sillä tuntuu niin raukaisen, eikä tuo kylmäkään tunnu vanhasta ruumiista erkaawan“, jatkoi hän sitten.

Djotettiin hänelle wuode, jossa hän saisi lewätä.

Siihen hän oihkaten köyhtysään kömpi ja laskeutui pitkäksensä.

„Jospa nämät kovat ajat loppuisivat tähän, mutta pahimmat ja kowimmat ovat edessä“, janoi ukko pitkällensä päästyään.

„Mistä sen tietää?“ sanoin, ikäänkuin jäpshähtäen.

„Kaikki merkit wiittaawat siihen“, janoi ukko.

„Minkäläiset merkit?“

„Esimerkiksi nämät ankarat pyryt ja pakkaset“.

„Mutta olen kuullut sanottawan, että kun on talvi kylmä, niin tulee lämmin kejä“, wäittelin ukkoa vastaan.

„’Karkhulla on karkhun pojatkin’“, janoi waan ukko.

„No mitä muita merkkejä teillä sitten vielä on?“ kysyin.

„Kuot aidatkihan ovat niin lumen sijasjä, ettei aidan seipäitäkään näy ja hanget ovat niin laajat aitojen piirteillä, että näyttää siltä kuin ne olisivat wartta warten lumella muuratut; eikä ole pienintäkään koloa aidan ja hangen välillä“, selitti ukko.

„Ettäkö sekin on köyhän vuoden merkki, kun aitojen ja hangen välillä ei ole mitään koloa?“

„Niinpä se on“.

„Mutta eihän se ole mikään kumma, jos niin on, kun on paljon lunta ja se tuulella kulkeentuu suojapaikkoihin, täytyyhän silloin aitowiertentkin täyhtyä“, inttelin.

„Siinäpä se nyt on. Mutta eipäs kaikkina talwina aitowieret sillä lailla täyty lumella, waikka kuinkakin tuulisi ja huiuttaisi; jyrkkinäpäns pyhyvät waan kuošet ja erillään aidoista

— ja noita rottiaikin on ilneshynyt maaseuduille, eikä sekään ole mikään hyvä merkki“, selitteli ukko.

„Niin, mutta sanotaanhan sananlaskussa, että vanhat 'profeetat ovat kuolleet ja nuoria ei uskota“, sanoin siihen vastaukseksi.

„Jospa se niin olisikin, olisin varsin hyvilläni, mutta niin ei ole. Minulla on paljon elämän kokemusta. Olen vanha mies ja elämästäni olen ottanut waaria kaikellaisista asioista ja olen havainnut yhtä ja toista. Te olette vielä nuori, painakaapa nämät minun sanani mieleenne, niin tulette huomamaan, että uudet profeetatkin jotakin tietävät. Jospa olisin tilaisuudessa tulevana syksynä teille muistuttamaan näistä asioista, mutta niin ei käy, sillä woimani heikkenewät päivä päivältä ja minä tunnen selvästi, ettei minun tarvitse olla kokemassa tulewan kesän seurauksia“, puheli ukko surullisen raskasmielisenä.

Sitten hän waipui lewolliseen uneen.

Kun hän heräsi, nousi hän ylös ja rupeesi tuffimaan taffirejuuan ylleen.

Käsikinme hänet jäämään yöksi.

„Ei tofikaan, ei tofikaan, enhän niin kiittämätön kuitenkaan ole. Koetan mennä toiseen taloon ja jospa en saisiakaan ruokaa, tulen hyvästi toimeen huomiseen asti. Ehkäpä filloin tapaan jonkun armeliaan ihmisen taasenkin. Minä näen, ettei teilläkään kowin ijo eläminen ole; paljon on noita lapsukaisia-kin“, puheli ukko, jamasja köytellen takkiaan kiinni. „Kiitos waan awustamme, kun autitte ruoka-aterialla wanhaa, waiwasta, kulumutta ukkoa“, tunnaili hän.

Kädestä pitäen jätteli hän hyvästi joka henkilön, kiitellen ja kostellen jokaista erikseen. Sitten hän sauwanja nojalla alkoi käwellä kalkutella owea kohden. Ovesa mennessään kuulin hänen sanowan: „Sunala meitä kaikkia armahtakoon! Rowat ajat ovat edessämme“. Sitten tunkeentui hän tuohon sakeaan pyrryyn ja alkoi pahnustaa lähimmäistä taloa kohden. Rauwan katjelimme ukon jälkeen ja wanhimman poikamme laitimme sukilla hänen jälkeensä luowimaan ja katsomaan perään, että ukko todellakin waaratta pääsi ihmisten ilmoihin.

Seuraava kewät tuli tavattoman pitkä ja kylmä. Ei juhannusjakaan ollut niittylatoin ympäristöiltä ja metsän rinteiltä vielä lumihanget lopen kaikki sulanneet. Toufokuun kahdententoista päivänä lähdin wiidentoista penikulman pituiselle matkalle hevosella meren jäätä myöten ja neljä penikulmaa ajoin K—a jokea ylöspäin niin hywällä jääfelillä, etten kertaakaan käynyt maalla. Jyrkinmät kosket olivat tavallijina talwina olleet aina julina, mutta nyt ne olivat wahwasja kristallikirkaassa jäässä. Semmoista en ollut koskaan ennen nähnyt kowimpinakaan talwina. Saman kuun seitsemäntenätoista päivänä palasin janoja teitä matkaltani ja keli oli yhtä hywä kuin memmesjään.

Kotitarpeen wiinanpoltto oli niinä aikoina lakkautettu. Wanhan tapansa mukaan kokiivat jotkut siweellisesti wajooneet ihmiset korwen louferoissa keittää vielä tuota mielijuomaansa. Gräs jalawiinan keittäjä oli yöllä Grkinpäiwää vasten kanta-massa wiinakonttia kotiinsa jalapolttimostaan. Wälillä maisteli hän tuota ilolientään niin suuresja määrin, että hän kelliistyi tielle nukkumaan. Silloin paleltui hänen jalkansa niin pahoin, että kaikki warpaat liukejivat jalwoista irti.

Kahdeksantena päivänä kesäkuuta ajettiin penikulman pituisia meren lahtia jäätä myöten kaupunkiin ja saman kuun kymmenentenä päivänä wetiwät nuottamiehjet jäänuottaa meren lahdelmilla.

Dikealla ajalla ei ollut ajattelemistakaan ruweta kylwön tekoon. Kowat yöpakkajet wallitsiwat waan katkeamatta, niin että maa oli aamusin niin kowassa roudassa, että se oikein halki paukshiteli.

Minulla oli edullinen torpanmaa, johon meni usianpia tynnyreitä touwon sientä. Muistaisjani tuon kiertolaisikon ennustukset ja huomattuani tavattoman kolkon ja pitkän kewämen olewan, aloin miettiä kylwämistä niin pian kuin mahdollista. Kesäkuun puoliwälissä julasi pelto sen werran, että siitä rupeji saamaan multaa irti. Heti ryhdyttihiin peltotöihin ja alettiin sientä kylwää. Mutta muut eiwät niin tehneet; he sanoiwat minun pakkaawan Sumalan edelle ja koettawan wäki-

rynnäköllä Häneltä ryöstää. He kylviivät vasta juhannuksen aatto-päivinä ja juhannuksen jälkeentkin.

Reljänä juhannuksen edellisenä päivänä oli niin lämmin ilma, että oli siihen julata. Ei miesmuistiin oltu niin lämpimiä ilmoja nähty. Maa rehahti kasvamaan niinkuin taikavoimalla. Niin lämpymään maahan kylwetty touko touhahti oralle parisja kolmesja vuorokaudesja. Mutta siinäpä ne kesän lämpymät sitten olivatkin. Ei niitynaikanakaan tarjennut ulkona aterioida, ellei pannut päällysmuttua ylleen. Kuitenkaan ei warjinaista hallaa tullut, vaikka se oli joka aika tarjolla. Kuitenkin kasvoivat nuot myöhään lämpymään maahan tehdyt touvot rehevänä ja mustanpuhuvana viileässä ilmassa. Sitä vastaan meidän touvot kasvoivat matalampana ja kellastuneemman näköisinä. Uhein sain kuulla hienoa iwaa ja pilkkaa Jumalaan turvaamattomuudestani. Samasja osoitettiin minulle meidän ja heidän toukojen välisistä juhteista.

„Mku työn kunnistaa, waan lopusja kiitos seisoo'. Ei sitä vielä tiedä, kuka meistä lopulta voittoa“, sanoin minä.

„Mutta saattaisihan sykyystä olla myöhäseentkin lämmintä“, inttelivät he.

„Entä jos ei olisikaan, kuintas sitten kävisi? Ei pidä koskaan ihmeitä odottaa, sillä ei nyt enään ole ihmetten aika“, puolustelin periaatteitani.

Semmoiset jaahinat päättyivät tavallisesti siihen, että he lähtivät pois, ilvehymy huulillaan!

Elokuun loppupäivinä, eräänä perjantaina kääntyi tuuli pohjoiseen ja alkoi luita-wihlowan kylmästi tuulla wiuhtoa. Kun kellään ei ollut elon leikkaaminen mielesjäkään, aloin minä kerätä wäkeä pellolleni; hyvä olikin wäen saanti, koskei kukaan nyt heitä tarwinnut; erittäinkin wainowäki oli halukas tulemaan. Tuota pikaa oli pellolla puoliwäljin toistakymmentä henkeä. Mutta tästäkös hommastani minut keskittiin aika epäuskoiseksi, Jumalaan luottamattomaksi ihmiseksi, kun aina waan Jumalalta wäkirynnäköllä pakkauupi ryöstämään. Semmoista kummastusta herätti se kyläsja, että joukottain tuli ihmisiä aidan taa katsomaan tuota hullutusta. Siellä he keskenänjä keskuste-

liwat ja wälistä kuului iso naurun rähäys joukosta; kai joku oli arwanut sanoa jonkun erinomaisen hyvän ja asiallisen sanan. Joku rohkeampi ja nokkelampi tuli pellolekkin leikkaamisesstamme iwaa tekemään.

„Etteköhän luulleet wuodentuloksenne laareihinne mahtuwan, jos olisitte antaneet laihonne tähs'aikaiseksi kaswaa, koska rupeitte niitä kaalina hakkaamaan?“ janoi eräs jemmoinen pelolle tulija, suu pilkallisen-woittoisessa hymyssä.

„Ei meidän laiho ole enään niinkään kaalta, sillä minä tein kylwöni paljon aikaisemmin kuin te. Näettehän, että enin osa laihoa on werisjään ja osajki on jo walmiita päitäkin. Jos seassa on vielä walmistumattomiaakin päitä, tulee niistäkin itäwät jyvät. Eikä sitä vielä tiedä, kenen laarit tulewat täyteen ja kenen jääwät waille“, koin puolustella itseäni ja työtäni.

„Niin, wain paljon ne olisiwat vielä paranneet ja kasvaneet; sirppihallaa tulee, se on wisäi se“, janoi mies wähän masentuneena ja lähti pois.

Kylmän ja kolkon näköisiä karapilwi-tönkäleitä kiiti taiwaalla ankaran pohjatuulen mukana. Niitä kulki niin tiheästi, ettei aurinko päässyt monasti taiwaalta pilkistämäänkään. Oli niin kylmä, että waikka ahkerasti koettiin työtä tehdä, tuliwat kädet kuitenkin kouttaan.

Tämän tähden hommasi eukko kahwia ja laitti minut sitä leikkuwäelle pellole wiemään. Minun tieni kulki, niin että tulin takapuolelta heidän luokseen. He eiwät huomanneet siis tuloani. Eräs waino oli paapattamassa, että:

„Mitähän se Jumalakin ajattelee tuommoisesta epäuskoisesta miehestä kuin tämänkin talon ijäntä on, joka wäkiryssäköllä pakkaa Jumalan edelle?“

Samassa huomasiwat he minut, kun yhä käwellesjäni jäntä rapisi jalovisjani. Wähän häpeisjään kääntyiwät he kaikki minun päin.

„Ei niin pidä tehdä kuin hyvä tulee, waan niinkuin ijäntä tahtoo. Samahan se sinullekin, Pirko, on mitä sinä teet, kun minä palkan maksan. Minulla on täällä aika mummua täynnä kuumaa kahwia. Kääreenmytäämpäs kaikki sen ympärille ojan

partaalle, juomaan lämmin kuppi viluiseen sydämeemme", jaoin minä kehottavaisesti ja pian oli wäki härrpimäsä kuumaa kahwia.

Seuraavana yönä ei vielä tullut pakkasta, waikka oli niin hirweän kylmä ilma. Tuuleskeli koko yön ja taivaskaan ei tähdelleen se'estynyt. Saimme siis seuraawankin päivän pitkittää leikkaamista. Niin ahkerasti tehtiin työtä, ettei joudettu ruokalepoakaan pitämään, waan joka sai viimeisen palansa niellyksi, tormasi pellolle; wäki oli nyt oikein innoistuksisjaan, koska hekin rupešiwat älyämään, että nyt kiire on tarpeesen; wieläpä jekin saatti innoistuttaa, kun lupasin heille hyvän päiväpalkan.

Lauvantai-iltaan sainme leikkua niin leikatufsi, ettei jäljelle jäänyt kuin pari peltotilkkua. — 'Pianhan se lyhyt wirsi on weijattu'.

Jo iltapäivällä alkoi tuuli heifetä ja taivas se'estyä. Rymmenen ajoisja illalla oli niin tyyni, ettei haawan lehti wärähtänyt. Taiwas oli niin selkeä, että tähdet näkyiwät taivaalla niinkuin talwiyhdännä ja kuu paistaa kaljotti niin kirkkaasti, että oikein warjonja näki. Silloin osoitti lämpömittari jo yhden asteen kylmää.

Ilmulla oli surkea näky nähtävänä. Niin pakſusti oli kuuraa maasja, että oliſi lumta luullut jataneen. Kaidolla olevisja astioisja ja muisja mataloisja wesiſaikoisja oli melkein tuumaa pakſu jää. Harmaa kaasu täytti ilman ja pakſu pilwenjäntä oli korkealla auringon nousun edesjä. Se nousi auringon edellä taivaalle, ettei aurinko woinut nähyä ennenkuin yhdentoista aikana aamulla. Kun aurinko ehti jängän edelle, ei se pakſun huurun läwitje woinut walaista eikä lämmittää; huimottihan waan niinkuin walju kuu oliſi nousjut taivaalle ohuen härmäpilwen läpi waalottamaan.

Oli niin tyyni, ettei koko luomosja kuulunut wäräystäkään, ei linnun ääntä eikä ihmistenkään toiminnasta syntynyttä liikkeen kahinaa. Kaswit seiſoja töröttiwät läpi jäätyneenä, suorana, peitettyinä pakſulla kuwaferrorſella. Wahwat perunan warſikot oliwat lupſauttaneet lehtensjä pitkin wahwia wartta ja warſi oli niin jääsjä, että kun sitä taittoi, taittui se niinkuin jäähynttilä. Vyijyharmaa sumu tuntui raskaalta hengittää; oli

niinkuin joku tukeuttava raskaus olisi painanut ja oikein tuntui rintaa karvastelewan, kun sitä hengitti keuhkoihinsa.

Kun ankara kuura ja jää viuhdoinkin julasi, huomattiin silloin, että kaikki oli mennyt, niin meren sijalle pistävässä niemimaasjakin kuin paikkafuntamme olikin. — Kiin täälläkin, mitä sitten muualla.

Galla oli wienyt kaikki, eikä ihmettä tapahtunutkaan, että sykyistä olisi lämmintä ilmaa piiffannut pitemmästi kuin tavalisina vuosina. Wiime talvisen ennustaja-ukon ennustukset olivat toteentuneet! — — — Rowat ajat olivat tofiaankin edessä.

II.

Röyhän kiitos.

Tuon kamalan halla-yön seuraukset tulivat pian nähtyihin. Tuskin oli refikeli tullut, ennenkuin kerjäläisiä alkoi tunkeentua meidänkin pieneen niemimaahamme. Niitä kulkui jalan, hevosjella ja toisia reslatelkkaa peränsään vetäen. Usein semmoisilla keltkamiehillä oli koko perhe mukana: isä, äiti ja lapsiliuta lisänä. Nuorempia isä ja äiti veti keltassa ryyhyihin käärittynä ja vanhimmat tallustelivat jäljessä. Ei harvoinkaan tapahtunut, että jalan kulkevat perheet olivat niin alastomia, sairaloisia ja kuituneita, että heitä täytyi hevosjella siirtää toiseen taloon ja kääriä heitä peitteillä, etteivät välille paleltuisi.

Luultavasti oli noilla nähjän kansja taistelevilla se usko, että meren rantamaille on kuitenkin saatu parempi vuodentulos nytkin kuin muualla. Siinä olivat he kuitenkin väärässä käsityksessä, sillä ankara halla ei ollut jäästänyt meren rantamaita enemmän kuin muitakaan paikkakuntia. Kuitenkaan ei voi väittää, että täällä oli yhtä huonosti asiat kuin muuallakin. Entiset vähemmät katorvuodet eivät olleet täällä meren niemesä niin tuntuvat kuin muissa paikkakunnissa; eipä niistä kaiketi tietty niin mitään. Tällä paikkakunnalla oli väestö hyvin jäästäväistä ja ahteraa. Sentähden oli useallakin jäästönsä useamman vuotista wiljaa ja vaikka kato weikin nyt kaikki, ei se tuntunut kuitenkaan kowin rasittavalta, sillä olihan hyvät kulkuneuvot ja kaupunki lähellä, joita etuja useinkin muilta puuttui.

Mäinkin ollen, oli kuitenkin mahdoton näin pienen paikkakunnan jaksaa seisoa mokoman kerjäläistulwan edessä. Täytyi ruveta semmoisiin toimiin, että heitä khydittiin suurin joukoin

kotipaikoilleen. Armeliaimmat ihmiset kokivat kuitenkin nykyaista heille mitä miltäkin ulottui, ruokaa ja jotain waaterepaletta alastomampain suojaksi; kokivatpa muutamat antaa emään-apua-kin, kun heitä lähdettiin kotipuoleensa wiemään. Ei woinut paikkakuntalaisia tylyiksi sanoa, waan woinat eivät riittäneet.

Tämä kulkianten tulwa oli niin jokapäiväistä, etteivät ne mitään erinomaista huomiota kenesäkään herättäneet. Toisia tuli, toisia meni ja kaikilla heillä oli yksi ja sama asia, nimitäin: ppyhtäminen yösijaa, ruokaa tai waatetta. Wiimein tuo kaikki käwi niin koneelliseksi, itäänkuin se olisi pitänyt niin ollatin.

Mutta kuitenkin tuosja tulwiwan joukon läpifulusja oli eräs kohta, joka ei ole haihtunut mielestäni. Oltiin jo likempänä joulua ja wancka rekikeli oli. Sattui olemaan taasenkin lumipyry. Waiwaloijesti ja hitaasti wetää ponnisteli laiha ja kalpea nainen, horjuen, peräsjään reslakelkkaa; keltassa näytti olewan jotain ryyhyjen peitosja, kerätyitä ruokawarojako wai mitä? Pari ijonlaista lasta käydä pahuusteli reslan peräsja. He kääntyiwät meille.

Satuin olemaan kartanolla. Aran filmäyksen loi hän minuum, kun hawaitsi minut. Hän ei sanonut mitään, ei hywää päivääkään, loi waan arasti filmänjä maahan. Mitään sanomatta lähdin minä tupaan.

„Taaskin tuli kartanolle köyhiä useampi hentä“, sanoin waimolleni.

Kului mielestäni jo pitkästi aikaa, eikä he wieläkään olleet tulleet huoneesen; sentähden menin attunasta katsomaan, miten heidän laitansa oli, mutta he oliwatin jo porstuaassa tuloassa.

Nyt he juuri astuiwat huoneesen. Tuolla kalpealla naisella oli pieni lappi yllisjä, toista hän talutti kädestä ja kaffi ijompaa lasta tuliwat omin neuwoinsa jäljesjä. Noilla ijoinmilla lapfilla oli niin ijot ja pakjut töppöset jalosja, jopa niin raskaat, että hädin tuskin he jaksowat niitä peräsänjä wetää laahata.

Huoneesen astuesjaan loi äiti aran filmäyksen ympäri huonetta, erittäinkin minuum ja waimooni. Siihen he lumisina seisahtuivat owipieleen, eiwätkä näyttäneet uskaltawan siitä liikahtaa.

„Räykää nyt peremmäksi ja riisufaa noiden lasten päältä pois waateriepuja, että lämpenisivät“, kehoitti waimoni.

Eipä he fittenkään näyttäneet uskaltawan liikkua. Vienevätkö minua peljänneet. Wasta fitten kun minäkin kehoitin, alkoivat he hitaasti sulua peremmäksi. Näin selwästi, että waimon filmisjä kiilsi kyynel ja että hänen ruumiinsa täriksi. Hitaasti alkoi hän päästellä lastensa ympäriltä ryyhyisiä werhoja, sanomatta ainoatakaan sanaa.

Waimoni oli hyväsydäminen ja lempeä ihminen, ja aina jääkitteli noiden kurjien jurkeata tilaa. Hän antoi kullekin jonkun hyvän sanan ja nykäisi heille mitä milloinkin ulottui. Hän oli juuri keittänyt omalle perheelle puolijekki lihawelliä ja jakanut sen kuppeihin. Kun hän huomasi tuon heikon perheen kurjan tilan, otti hän kunkin kupista wäjäsen pois ja jai niin kookutuksi melkein kaffi kupillista noita kulkioita warten. Sitten hän rupesi ilman anomatta hommaamaan heille ruokaa. Wellin lisäksi toi hän pari leipää, silakka-kaukalon ja piimätuopin.

„Tulkaa tuohon syömään, koska näytätte niin uupuneilta; liennettekö mihin aikaan saaneet ruokaa“, sanoi waimoni kehoittavasti.

Mutta siihen sijaan, että he olisivat menneet syömään, pillahiti waimo katkeraan itkun. Se oli niin hillimätöntä ja sydämeistä lähtewää, että oikein selkäpiitä luisteli. Äidin itku näytti tarttuvan lapsiinkin, niin että hekin rupesivat itkemään.

„Älkää nyt itkkö — mikä teille Sumalan tähden tuli? — Syökää nyt, kun welli on vielä lämmintä“, koki waimoni lohdutella, mutta mikään ei auttanut.

Tuntui niinkuin ei itkulle päättä olisi tullutkaan ja hywinfin sitä kesti puoli tuntia.

Wähitellen tyyntyivät he äänekkäästä itkusta, mutta kauwan se vielä jälkimaininkina niskotuksella repeli sydämen pohjasta.

Wihdoin he tyyntyivät sen werran, että woivat ruweta syömään ja kerran wertyneenä, söiwätkin he hywällä halulla.

Waimoni älysi, ettei noin murtuneen mielen ollessa ole sowelias mennä mitään kyselemään, mikä oli syynä tuohon ankaraan mielenliikutukseen. Wasta fitten kuin he olivat päässeet syömästä ja lopen tyyntyneet, uskalsi hän sen tehdä.

„Mikä oli syynä teidän katteraan suruunne, kun niin kau-
wan sydämen pohjasta itkutte?“ kysyi vaimoni, samassa lähten
tuota surullista vaimoa.

„Kun minua niin kovan paljon haukuttiin“, sanoi vaimo
lyhyesti.

„Missä teitä haukuttiin?“ kysyi taas vaimoni.

„Tuossa lähimmässä, jossa talossa“, selitti vaimo.

„Ja senkötähden te itkutte?“ kysyi vaimoni.

„Ei, en minä sen vuoksi itkenyt, minun sydämeni vaan
murtui; se murtui niin etten voinut itkeäkään. Koko ruumiini
täri ja vapisi niinkuin haavan lehti ja viimeinenkin voiman
hitunen tuntui luopuvan jäsenistäni; en ollut voida päästä
tänne teille, niin heikoksi kävin“, selitti vaimo.

„Mutta sanoittehan tuon haukkumisen olleen itkuunne
syynä“, muistutti vaimoni.

„Olen niin kummallijella mielellä, etten osaa tunteitani
oikein selittää. Kun tulin tänne teille, huomasi heti, kuinka
ystävällisiä olitte turvattomalle köyhälle joukolla. Silloin jo
väkijoukko pakkauti itku pääjemään valtaan, mutta kuitenkin jak-
soin sen vielä niellä. Mutta sitten kuin laititte vielä niin
avullisen ateriankin ja kehoititte ystäväällisesti syömään, en jak-
sanut enään itseäni pidättää. Semmoinen ristiriitainen tunne
kuohui mielessäni, etten osaa sitä sanoa: kovuus, haukkuminen
ja ylönkatse sekä sydämellinen sääliiväisyys kurjaa, puutosta kär-
siwää, turvatonta perhettä kohtaan myllervöihtivät sekaisin mo-
lemmista syistä murtuneessa sydämessäni. — Se oli siis teidän
hyvyyhtenne tähden kuin minä itkin, eikä suinkaan noiden hauk-
kumisten vuoksi“, selitteli vaimo.

„Onko teillä miestä?“ kysyi vaimoni arastellen.

„On minulla ollut mies — kuinkas muutoin, koska ker-
ran näin paljon lapsia on — mutta hän kuoli viime marras-
kuussa ja jätti tämmöisen turvattoman joukon jälkeensä näin
kovana aikana. Ei ollut muuta neuvoa, kun lähteä kelfka pe-
rässä lastensa kanssa mierolle. Kova tehtävä oli se, mutta
muuta neuvoa ei ollut. Jospa mieheni olisi elänyt ja taval-
lijet ajat olleet, olisi minne jotenkuten toimeen tulleet, sillä waikka

olisin jo useita lapsia, emme kuitenkaan koskaan vielä tarvinnut turvata armoleipään. — Monta vuorokautta itkin ennen mierolle lähtemistä“, puheli hän.

„Mitenkä he teitä haukkuiivat tuolla talosja?“ utasi waimoni.

„Sanoivat, että laiskufillani kerjään, kun en wiitfi tehdä työtä. Hyvä Jumala! — Mitähän työtä tämmöinenkin nähdän tähden uupunut ja kiihtunut raiska woifi tehdä, warsinfin semmoista, jolla saisin lapseni elätetyksi. Kukaan ei anna minikäänlaista työtä, eikä waikka ruokansa edestä tekifi. Kyllä minä työtä olen tehnyt ja tekisin nytkin vielä, kun waan olisi työtä ja womia, mutta niitä ei ole kumpiakaan, täytyy waan turvata mieroon, niin katterata kuin se vielä onkin, sillä en voi nähdä lapseni nälkään kuolewan. — Sitten he sanoivat vielä, että jyydetään kakarvoja maailmaan ihmisten wastufiksi niin paljon, että aivan filmä-munalta paistaa. Tuo tuntui kaikkein kowimmalta solwaukselta, sillä tuntui siltä, etteivät lapset ole omasja ottamisesjaan, waan ne owat Herran lahjat“, puheli waimo.

Tuo talo, jossa häntä oli haukuttu, oli paikkakunnan warakkaampia. Tuhansia oli heillä arkkunja pohjalla ja vielä mokomampi määrä lainasja. Monivuotista wiljaa oli aitat täynnä ja lukuisa, hyvästi ruokittu karja antoi ylönn määrin karjan-antimia. Laaja kalauppyhnti toi runsaasti Wellamon karjaa. Ei siinä talosja siis tiedetty katowuodesta ja kowasta ajasta niin mitään.

„Antoiwatho nuot teille haukkumijensa päälle mitään?“ kysyi eukkoni.

„Antoiwathan nuot hyvänn palasen leipää, mutta jangen katteralta se tuntui; oli niinkuin olisin vastaanottanut kirouksen palan“, sanoi waimo ja purskahhti taasentkin itkemään.

Kyhytel herahhti minunkin filmääni ja minä pyörähdin kamariini ja samasja tuokiosja kirjoitin seuraawan runopätkän, joka on näihin saakka säilynyt paperi-puluisjani:

Tuli köyhä käppäläinen,
 Näljän kanssa nääntyväinen,
 Luofse rikkahan,
 Apuu hältä anomahan,
 Puutettansa sanomahan,
 Rautta taiwahan.

Rikas hylsä awun antoi,
 Kiukkumiellä hän sen kantoi,
 Röyhä paralle.
 Khynele köyhän silmän täytti,
 Röyryttäähän se nyt näytti,
 Sefä aralle.

Mutta niinhän se ei ollut,
 Eikä khynele silti tullut,
 Että kiitofseen
 Yletyneet olisivat,
 Röyryhdestä tulisivat.
 Ne oit — murtuneen.

Tuli köyhä sulkewainen,
 Jituaansa sulkewainen,
 Luofse köyhemmän.
 Häntin hälle palan antoi,
 Surkumiellä hän sen kantoi,
 Waikka wähemmän.

Khynele silloin wuosi kanssa,
 Kruhtuneita kaswojanja,
 Uas waluen.
 Ne ei olleet huokausfen,
 Eikä mielen murtumuksen,
 Ne oit kiitofsen.

III.

Ryöwäri.

Hiat kiertyivät jemmaisiksi, että meidän piti muuttaa pois tuosta meren niemimaasta. Pitäjä, johon muuttimme, oli noin neljän penikulman päässä merestä. Pitäjän läpi juokki eräs mahtava Pohjanmaan virta.

Wuosiluku oli muuttunut, sillä nyt jo piirrettiin 1868. Waikka toinen vuosi oli tullut, oli kuitenkin viimeisen kovan katovuoden hirveät seuraukset parhaaltaan kärsittäviä.

Paikkakuntaan tultuamme kohtasi kamala näky. Ruihtuneita, näännyvän näköisiä, horjuvia ja kalpeita haamuja kulki pitkin teitä kylästä kylään, talosta taloon, etsien, eivö jollakin olisi heille antaa jotakin suuhun pantavaa, hiukiawan sydämen hengisiä pyyhmiäkseen. Köyhäinhuone kyllä oli hallituksen käskystä wäliaikaisesti laitettu yleisen hädän poistamiseksi, ja sinne kahteen awaraan pyynti-rustinkiin oli sijoitettu köyhiä ja sairaita niin paljon kuin juinkin mahtui. Melkein heti paikkakuntaan tultuani menin sitä katsomaan. Surkealta siellä näytti. Laihtuneita ja kuihtuneita käsiä ojenneltiin tulijaa kohti kaikkialta jängyistä ja muualta, Jumalan tähden anoen jotakin syötävää. Runnan kyllä oli käsketty nuot kaikki hyvästi hoitaa ja ruokkia. Mutta kun asiat eivät olleet taloisjakaan sen paremmasti, kävi se aivan mahdottomaksi. Olli- ja petäjäleipä oli taloisjakin kaikkialla syötävänä ja eihän sitä parempaa woinut köyhäinhuoneesjakaan olla. Kuitenkin kokiwat ihmiset wiedä sinne, mitä hengestä irti oli. Lihanpalaa, maito- ja piimäkannua kokiwat he sinne iartaa, mutta mitä se oli näin paljon. Sen werran oli hätäaputoimikunnalta saatu selwää wiljaa, että toifinaan woiittiin niistä welliä keittää.

Tämän kaiken kurjuuden ohessa oli nälkäkuume — tuotavallinen ankara seurakumppani — yhtynyt täydentämään tuota hävityksen kauhistusta. Sempä tähden köyhäinhuoneessa olivat melkein kaikki sairaina. Niiden, jotka olivat terveen muotoisia, oli määränä tehdä käsitöitä. Mutta heidän käsityönsä supistui yksinomaan ruumisarkkujen tekemiseen, ja olipa heillä työ ja tuska, jos he saivat niin paljon arkkuja tehdyksi kuin niitä hoitolassa tarvittiin. Niitä kuoli köyhäinhuoneessa ja ulkona siitä niin paljon, että sitä oli kamala katjella. Ei ollut ensinkään mieli iloinen ja pirteä sunnuntai-aamuin, kun neljäkin kymmentä kirstua makasi rinnakkain hautausmaalla. Tuotavammottava hautakaan, joka oli heille viimeiseksi leposijaksi aijottu, ei näyttänyt katjawan kaikkia niellä, eikä tuo ruumishauta näyttänyt mitään ruumishaudalta, vaan jonkunmoijelta kanawalta. Väristen seijoi kalvistunut jaattojoukko tuon kuulun partaalla, joista usea jo seuraavana sunnuntaina suistui tuohon kamalaan kuoppaan. Nälistynyt lapsiparvi itki usein haudan partaalla, kun heidän ainoat tukensa ja turvansa peitettiin maan mustiin multtiin. Semmoista silloin voi tapahtua pitäjässä, jossa väkiluku ei ollut kuin vähän päälle viiden tuhannen. Ja yhtä kaikki, kun nälkätilastollisia wirka-ilmoituksia annettiin, sanottiin: „ei ole vielä ketään nälkään kuollut“.

Waiikka näin oli koetettu köyhiä ja sairaita sijoitella yhteen kohti, oli kuitenkin kerjäläisiä summaton joukko liikkeellä, niinkuin edellä on mainittu. Niitä tuli ja meni kymmenittäin — sadottain päivässä. Kun olin samassa pitäjässä syntynyt ja mieheksi kaswanut ja wasta paikkakuntaan takaisin muuttanut, katjoiwat he hyväksi tuttavuuden nimesä paahtaa kaikin meille, niinkuin ennen syömättömään ja kokemattomaan paikkaan aina-kin ja ehkäpä senkin wuoksi, kun kuuliwat meillä olewan selwää leipää. Waimoni koki pitää kättään oikeana ja nykästä palan kullekin, mutta tämä köyhäin tulwiminen käwi niin ankaraksi wihdoin, että jos vähänkään kullekin olisi antanut, olisiwat vähät wiljawaramme loppuneet parisja päivässä. Täytyi katjoa

omankin perheen kohtaloa ja kieltäntyä kaikille antamasta. Eräänä päivänä tuli eräs noin kolmentoista vuoden ikäinen poika huoneesen. Selvästi huomasi hänen olevan nälkä-pöyhösä.

„Antakaa Jumalan tähden minulle jotakin syötävää!“
Janoi hän hätäijesti, heti huoneesen tultuaan.

„Ei, poika rukka, riitä jokaiselle anowalle antaa, ellei tässä tahdo jo aiwan pian joutua lapsijoukkonsa kanssa samalle mie-
rolle kuin sinäkin. Koe, poika raukka, mennä nyt toiseen taloon“,
Janoi waimoni lempeästi kehoitellen.

„Toisista taloista ei ole nyt paljon apua, sillä heillä ei ole, mistä he mitään antaisivat“, Janoi poika ja istui alafuloi-
sena penkille.

Tämän keskustelun jälkeen menin surumielisenä kamariini
miettien tätä kamalaa aikaa.

Waimollani oli leipomus juuri; kun minä menin kama-
riin, loi hän leipiä uuniin. Sen tehtyään tuli hänkin kamariin.
Keskustelimme hiukan aikaa tästä kamalasta hädästä ja pahoitte-
limme, kun ei voi tätä hätää poistaa ja tarvitsevaisia auttaa.

Samasja tuokiossa syöskähtää wanhin lapsistamme kama-
riin hätäyneen näköisenä.

„Se poika sieppasi leivän uunista ja juoksi sen kanssa
kiireesti ulos“, Janoi hän.

Silmäsiin pihalle. Poika juosta kyttyytti pitkin pihaa, rak-
kaasti rintaansa vasten painaen höyryävää taikinaista leipää
ja toisella kädellään ahnaasti repien sitä ja tukkien suuhunsa.
Leivät uunista eivät olleet ehtineet vielä oikein kuortuaakaan,
mutta poika ei joutanut sitä odottamaan; kun silmä wältyi,
sieppasi hän likimäisen leivän uuniin juosta, waikei se ollutkaan
paljon muuta kuin kuumettumutta taikinaa.

„Antakaa pojan mennä rauhassa, ei hän sitä tarpeetta
ottanut. Mitä hän ei pyytämällä saanut, otti hän sen oikeute-
tulla ryöväämällä“, Jaoi ja khyneleet nousivat silmiini;
waimoltani pääsi ihvä huokaus.

Rahden wuorokauden perästä tuli tieto, että poika oli
kuollut. Paha omatunto jäi meille jäljelle tuon uutisen kuul-
tuamme.

IV.

Talon vanhus.

En ollut niin kauvan pitäjämästä poisja ollut, etten olisi palat-
tuani tuntenut joka ikistä ihmistä, jotka olivat jo aikaisia
lähteisjäni.

Eräänä päivänä tuli eräs tuttava talon vanhus luofjeni.
Hän oli jo vanha mies, kun lähdin kotipitäjästä vieraisiin
paikkakuntiin. Mutta tällä välin oli hän niin vanhentunut
ja rapistunut, etten ollut häntä tunteakaan. Häntä oli koko elä-
mänsä ajan kaikki arvosja ja kunniasja pitäneet. Varakkaasti
oli hän taloansa asunut ja lapsilauansa sivoiksi ja kunnialli-
siksi ihmisiksi kasvattanut. Koko perhe oli tyteliästä ja sää-
stäväistä väkeä ja he kunnioittivat ja rakastivat toisia; erittäinkin he kaikin, niin vanhemmat kuin nuoremmatkin kun-
nioittivat ja rakastivat vanhaa iää.

Monet edelliset katovuodet olivat tyhjentäneet hänenkin
taloja varat ja ankara nykynen aika oli yhtä ankarana hänen
edessään, tyhjänä, kammottavana ja kalseana kuin muillakin.
Kai tämä suuri kansamme viisaus oli uton niin pikaan van-
hentanut ja voimattomaksi saattanut. Kun hän tuli meille, oli
hänellä sauva kädessä, jolla hän tuki horjuvaa, kiihtunutta
ruumistaansa.

„Hyvää päivää“, sanoi hän, läähättäen oven suussa
sauvanja nojalla seisoen.

Käämyin häneen päin, tarkastellakseni, ken tuo hyvän
päivän toivottaja olisi, samalla vastaten hänen toivotukseensa.

Silloin huomasin, että vanhus vapisi niin kovin, ettei
ollut pyyhä sauvanja nojalla pystyissä.

„Kah! P—n ukkohan se onkin, käykäähän toki peremmäs istumaan“, sanoin minä ja tartuin hänen käteensä ja talutin hänet peremmäksi istumaan. Siinä hän istui sauwanja nojassa kumarana ja hengittää läähätti niin ankarasti, että henkeä sisään-päin wetäessä laiha ruumis kimmahdi hiukan pystympään, mutta ulospäin puhastaessa nokahti se taasen alemmaksi. Näytti siltä, ettei hänen wafasjaan ollut mitään muuta kuin sitä ilmaa, mitä hän niin ahneesti kauhkoillaan imi.

Kysyin häneltä, mitä kuuluu, mutta toviin aikaan ei hän woinut läähätysjensä tähden mitään wastata. Wihdoin sanoi hän katkonnaisesti:

„Su===suonta mi===minä lyöt===lyöttäisin“.

Minä hämmästyin. Hän näytti niin surkastuneelta, kuituneelta ja werettömältä, ettei olisi luullut hänessä löytyvän werta enempää kuin kärpäsesjä. Koetin selittää hänelle, ettei häntä juinkaan weren wiat waiwaa. Sanoin, että luuloni mukaan olisi se hänen surmansa, jos hänestä wiimeisetkin weripisarat pois laskettaisiin. Muutoin koin selitellä, ettei minulla edes ole suonirautaakaan ja ettei nyhkaikana enään lääkärikään hywäksy suonen awaamista.

„Dletteko milloin wiimeksi syönyt?“ kysyin ukolta fitten.

„Eipä ne syöntikerrat näinä aikoina niin tiheään tapahdu, nimittäin oikeata ruokaa. Kyllähän tuota olkia ja petäjää . . . mutta eipä se tunnu rawitsewan enään näin wanhaa miestä. Jopa siitä on kulunut kolme wiikkoa, kun olen selwää leipää nähnytkään“, arweli ukko.

Ummoin waimolleni wiittauksen, että hän paniisi ukolle ruokaa.

Sillä wälin kysyin ukolta: „kuinka te olette jaksanut noin heikkona jaksain tulla kylälle?“ sillä ukon kotiin oli puoli penikulmaa matkaa.

„Kyllähän tuota tulla, mutta mitenkä täältä päässee kotia“, sanoi hän.

„Kun ette ottanut hewosta“, arwelin minä.

„Dlihan niitä ennen useitakin hewosia, mutta nyt ei ole ainoatakaan, sillä useain katowuotten aikana on täytynyt tehdä welkaa ja niistä weloista owat he ryöstäneet talon aiwan puti

puhtaaksi; ei ole enään maahan putoavaa. Harmiksi tahtoo käydä, kun kaikki meni ja welka ei lyhennyt sanottavaa, sillä mellein kaikki menivät ryöstöpalkkoihin. Koetin rukoilla kauppa-
miehiä, että odottaisivat vielä, mutta armoa ei tullut, waikkei he itsekään siitä hyötynheet, kun kaikesti ei myöty omaisuus riittänyt ryöstöpalkkoihinkaan. Mistä ne tänä aikana rahamiehet tulewat, jotka kalusta jotakin antaisivat“, kertoi ukko.

Sillä wälin oli waimoni laittanut ruoan ja tuli nyt minulle sen ilmoittamaan.

Nehoitin ukkoa menemään syömään, mutta sen kuultuansa rupefi hän kowemmin wapijemaan.

„Mitäs nyt. . . En minä sitä warten. . . Eihän niitä tänä aikana woi kaikkia ruokkia. Wuowasin waan tänne kylälle jotakin saadakseni, mutta eipä täälläkään näy olevan mitään saatavana — — kun pääsisin waan täältä kotiin. — Te olette liiankin hyviä. Enhän minä toki teiltä. . .“, esteli ukko hajanmielisesti.

Otin häntä kädestä kiinni ja talutin hänet syömään. Syödessäänkin wapiji hän niin kowin, ettei ollut ruokaa suuhunsa jaada. Poistuin pois, antaakseni hänelle yffinäistä rauhaa, että hän olisi paremmin woinut syödä, sillä hän näytti häpeävän wapijemistaan.

Kun tulin takaisin oli hän jo pentillä istumassa.

„Kiitoksia paljon ruuan edestä! En tohtinut paljon syödä. . . ; tuntuu niin raukasewan“, sanoi hän.

Toimitin hänet wuoteeseen maata ja pian waipei hän raukeaan uneen.

Pari tuntia maattuaan, heräsi hän ikäänkuin jotakin säikähtäen ja alkoi kiireesti kömpimään ylös.

„Kun jaksaisin nyt waan kotiin“, sanoi hän ylös päästyänsä.

Minua kowin kunnastutti, kun ukko ei wawisjut nyt ensinkään, mutta muuten hän näytti kowin raukealta ja uupuneelta.

Kun matkaa oli niinkin pitkältä, niin vähäisille woinille kuin ukolla oli ja kun vielä oli myöhäinen ilta ja päälliseksi umpikeli, en uskaltanut ukkoa laskea taipaleelle. Käskin siis

rentipojan waljastaa hevonon ja wiedä hänet kotiinsa. Rekeen peitimme ukon ja niin hän lähti, kiitellen ja kostellen. Näin pari kynneltä wierähtävän hänen filmistään, jotka ryppyisten kaswojen, kenties kurjuuden uurtamia wakoja myöden wierähtiwät alas. Niin hän meni.

Minua kowin kummasuttu se seikka, miksi ukko wapii niin kowasti meille tuluaan ja sielläkin ollessaan ja miksiä ei hän lähteisjään wawisjut ensinkään. Koetin saada selwille syytä siihen, mutta en kuitenkaan koko yön sentuum löytänyt tukewaa perustusta. Koetin ajatella sitäkin, että olisi kohan tuo niukka ateria sen muutoksen vaikutannut, waan ei sekään tuntunut ratkaijewalta tuon kshymyksen selwittämiiseksi. Mutta huomennapa asia selwifitin.

Siinä aiwan lähellä oli eräs maakauppias. Hän oli haalinut eloa sen werran kuin hänen wähat waransa myönsiwät. Mitä hän sitten naulottain ja leiwisköttäin myöddä kitkutteli, kiskoen kolmekymmentä penniä naulalta.

Hänen luokseen oli tuo ukko mennyt saamaan welaksi jauhoja edes jonkunkaan wellin juurukifiji.

„Wai welaksi! Sinulla on entistäkin welkaa kymmenen markkaa ja nyt vielä welaksi. Millä luulet entisen welkajikaan maksawasi? Ei tippaakaan enää lisäksi“, tokelsi tuo yhteiskunnan hywäntekijä.

„Kunhan Jumala vielä auttaisi, niin kyllähän . . .“

„Jumala auttaisi!“ matki kauppias. „Kyllähän sen näkee kuinka se auttaa — hym! Wiides katowuosi jo peräkkäin ja yhä ne waan paranewat. Nyt pitää ihmisen itseänjä auttaa, mihinkään muuhun ei ole luottamista“, pauhasi kauppias.

„Mutta minä hiufian, ellen saa hiufankaan juurusta“, janoi ukko murtuneena.

„Se ei ole minun asiani“, janoi kauppias kopeasti ja käänsi ukolle selkänjä ja meni.

Murtuneena istui ukko tuwan penkille. Siinä hän alafuloisena istui miettien toiwotonta tilaansa. Näikä poltti anka-

rästi sijaismykyjä. Tuntui niin kalvaavalta, hiukasevalta ja tyhjältä; oli niinkuin hän olisi utuna haihtumaisillaan ilmaan. Sydän tuskitteli, huomaten warman nälkäfuoleman olevan edessänsä ja eikä aivan kaukanaakaan ja kuitenkin . . . Hätäisesti lentelivät ajatukset sinne tänne, etfien ja haparoiden jotakin apukeinoa, jotakin, millä saisi tuskaisen nälkänsä jammutetuksi, mutta mitään keinoa ei löytnyt.

Yffinään hän noita siinä leipomatuwan penkillä istuessaan mielti, sillä ketään muita ei ollut huoneessa.

Kauppiaalla oli jeltvä leipä — kuintas muutoin, sillä olihan hän kauppias ja laillaan vielä wiljakauppiasfin. Talosja oli leiwottu ja leipiä oli syrjällänjä seinävierustailia. Rauheasja näljän tuskasja juolahti ukon päähän, ettei ole muuta neuwoa kuin siepata tuosta ykfi leipä, pistää se poweenja ja rientää pois. Ajateltu ja tehty. Hän ei joutanut kauwan aprikoimaan; hän sieppasi leiwän ja pisti sen takkikulunja poween ja alkoi könttiä ulos.

Kauppamiehellä oli kätyrinä eräs maaltaan häwinnyt mies. Hän oli oikein aika maailman harawa ja kauppiaalle kaikfi kaikesja. Hän se oli, joka katjoi kaiken perään, otti vastaan tuotuja tawaroita ja ulos antoi, mitä ulos annettiin, punniitji ne ja toi fitten waan lipun kauppiaalle. Sen lipun jälkeen fitten kauppias joko makjoi ostetut tawarat tai peri makjun annetuista.

Tämä kauppiaan kätyri huomasi ukon sauwansa nojasja mennä könttyröiwän pihalla. Ditis juolahti hänen mieleenjä, etteiköhän tuo äijä waan jotakin siepannut lähtiesjään. Muutamalla harppauksella oli hän ukon luona. Hän huomasi ukon powen olevan liiemmäkfi pullollaan. Sen enempää aprikoimatta sieppasi hän armotta ukon jotenkin kowakätijesti pihalle seljälleen. Kun ukon hajaantuneesja takkikulusja ei ollut pakjun kiini-pitimiä, wyörähti leipä powesta pihalle.

„Ahha, wanha junkkari! Wai kuljet siinä semmoisilla retkillä. Talteen olet olewinasi talon ijäntä. Sukkelaan siitä ylös ja lähdetäänpä fitten kauppiaan luo kyselemään, mitä hän sinulaisesta wieraastansa pitää“, sähyhji kätyri.

Ukko ruffa koki kankeasti ja hitaasti kömpsiä ylös. Häpeästä ja ankarasta mielenliikutuksesta hämmästyneenä vapisi hän niinkuin kahila wirrasja.

Kätyni sieppasi leivän toiseen käteensä ja toisella tarttui hän ukon rinnuksiin ja alkoi raahata vapisevaa ja kankeata ukkoa peränsään kauppiaan kamariin.

„Älkää wiefö minua sinne, jäästääkö minua“, pyyteli wanhus.

„Wai vielä jäästää . . . ei ajattelemistakaan . . . wai warasta jäästää“, tiuskasi kätyni ja wei kolin kolia ukon kauppiaan huoneesen.

„Tämmöisiä wieraita ja kaupantekijöitä sitä meillä kulkee! Tämä äijä pahuis oli kähminyt tuwasta leivän poweenja ja alkoi sen kansja memmä könttiä tiehensä. Mutta minä satuin havaitsemaan hänet, sieppasin leivän pois ja toin jekä leivän että sen warastajan tänne, että itse saatte tehdä hänen kansjaan, mitä tahdotte, hi, hi, hi, hi“, selitteli kätyni ihastuksissaan.

„Kah pirua . . . tekikö niin? Semmoisia ne ovat . . . mutta mitä me nyt tuolle warakaalle teemme?“ janoi kauppias. Sitten käweli hän ukon nenän eteen ja nyrkkiä puiden tiuskasi: „Mitki warastit minulta leivän?“

Ukko ei hämminkinsä tähden woinut wastata mitään, katsoa tuijotti waan wawisten eteensä lattialle.

„Ei sille sen parempaa tarwita, annetaan ryökäleelle hywästi jekään, wähemmän wasta tekee mieli warastamaan“, ehdotteli tuo uskollinen kauppapalvelija.

„Se tuollaisille kornille on parasta . . . no, aina sinä arwaat, waan misjä me antaisimme hänelle loimeen?“ tuumi kauppias iloissaan.

„Ei sen parempaa . . . wiedzään hänet talliin, siellä on höyläpenkki“, ehdotteli kätyni.

„No sinne . . . sehän on sopiwa paikka“, myönsi kauppias heti.

Nyt he lähtiwät kahden raahaamaan ukko-parvaa rangaituspaiakalle. Hän oli näljästä ja hämmästyksestä niin woi-maton, ettei oman jalan apu yhtään auttanut, waan siipenä ne

laahasiivat jäljesjä, kun he häntä wiedä rymyittiwät talliin. Siellä he paistasiivat juulleen hänet höyläpenkille. Kauppias piti ukkoa niskasta kiinni ja kätyri alkoi huimia häntä wahwalla ruoskan warrella jelskään.

Ukko oli niin woiaton, ettei hän woinut kiemurrella eikä ääntä päästää.

„Kah, pirua! kun on vielä äkänenkin; lyö, lyö lujemmasti, että helstisi“, kehoitti kauppias.

Kätyri koki parantaa kättänjä, mutta sittenkään ei ukko ääntä päästänyt; hän ei olisi woinut sitä tehdä, waikka he olisivat hänet kuoliaaksi pyytäneet.

Kun he olivat kyllätseen ukko-raiskaa hojuneet, janoi kauppias wihdoin:

„Heitä jo hiidesjä poijes; taitaa se raato kuolla käsiin, jos vielä pitkittämme“.

Sitten he lakkasiivat ja meniwät nauraa hihittäen pois.

Siihen jäi ukko höyläpenkille makaamaan, eivätkä nuot oikudentummon palvelijat katsooneet häntä sittenmuin päin perin, jätkö hän elämään tai kuolisko hän. Kun ukko siinä kylmäsjä ikänjä ja aikansa oli, tointui hän sen werran, että kykeni kompuroimaan ylös ja lähtemään liikkeelle. Tuosta piinapenkistään tuli hän suorastaan meille ja tuon tapauksen tähden hän niin ankarasti wapii.

Monta wiikkoa makasi ukko wuoteen hywinä tuon siweelisen aatteen edustajilta saadun kylmän kylwyn takia.

Waikkei se kuulu tähän, tekee mieli ilmoittaa, että ukko elää vielä warakkaana, kunnioitettuna, tuiki wanhana perheen kanta-ijänä perheensä keskessä sekä kaikkein kansalaisten kunnioitamana, mutta sangen wanha hän jo on. Kertomuksessa mainittu kauppias on aikoja sitten tehnyt konkurssin ja ajelehtaa nykyään jätkänä ympäri maan kurjissa repaleisjaan ja kallistaa kylkensä siihen, misjä wähänkin on suojaa. Hänen filloinen kätyrinjä on jo useampia vuosia ollut — ruodulla, mutta sangen ylpeä on hän vielä.

V.

Rouhu.

Niin Rouhu. Tuo nimi ei ollut sen henkilön oikea sukunimi, vaan kylän panema. Kuitenkaan ei kylän kesken häntä koskaan muuten kutsuttu, vaan Sameli Rouhu hän oli aina, kun häntä mainittiin. Tämä kylän panema nimi ei kuitenkaan ollut annettu missään pahaa eli halveksumista tarkoittavassa mielessä; oli tarkoitettu vaan nimi jemmukainen, että se olisi joweltunut kuvaamaan miehen luonnetta ja toimintaa.

Useinkin onnistutaan tuommoisissa kylän panemisissa nimensä warfin sattuvasti ja niinpä tässäkin. Hän oli perheellinen mies ja asui perheensä kanssa omassa, pieneessä torppaasaan. Hän oli wahwaruuminen ja ankara työmies, sillä hän teki työtä kuin wiisi. Pienen torppansa wiljeli hän pian rajoja myöten niin tarkkaan, ettei tekemätöntä löytnyt niin paljoa, että olisi aidan waraseipään tekemättömälle maalle woinut pistää.

Luonnollista oli, ettei jemmoiselle työmiehelle woinut torppasja kaikin ajoin työtä riittää. Mutta hän ei woinut työtä olla. Hän haki sitä muualta ja sai. Päiwäläiseksi hän ei mielellään ruwennut, vaan sitä halukkaammin teki hän urakkatöitä. Hän ei katsonut oliko urakka edullinen muiden mielestä wai ei. Kun hän vaan urakan sai, ryhtyi hän heti siihen käsiksi. Usein hulluttelivat muut, kun hän heidän mielestään niin halwalla otti waikeita urakoita tehdäkseen, vaan siitä huoli Rouhu wiisi. Mutta kun urakka oli päättynyt, oli Rouhu useinkin päässyt kahden, jopa kolmenkin miehen palkalle. Kyllä korpi huiiskui, kun hän oli siellä peltoa urakalla raiwaamassa. Oliko hänellä työpaiikka kiuikkomäellä, jossa hänen oli peltoa tehtävä, lenteli-

wät hyvää wauhtia semmoiset kivet läjihin, joita pari tawallista miestä sai punoa hyvän aikaa. Hän oli werraton salwumies ja halonhalkkuusja ei hän löytänyt wertaitansa. Tästä tykönnosta oli kylä häntä ruwennut kutsumaan Rouhukki, kun hän rouhufi ja raiwosi työpaikallaan niinkuin rämeestä pystyyn nousut karhu.

Miin kaikessa ijossa, karkeassa ja raskeassa työssä, mutta mikään käsityöläinen ei hän ollut. Sillä hänen kiireinen luontensa ja wäfewä woimansa ei joweltunut pieneen ja keweään työhön. Jos hän rupefi jotakin tekemään, rouhufi hän siinäkin ja kun ei hänellä ollut mielen malttia miettimään ja arwostelemaan, kuinka ja minkä werran joku heikko kohta kesti, järkywät ne tawallisesti hänen käsiinjä, ennenkuin tehtävä kalu oli walmiinaakaan.

Kun oli hyvät wuodet, eli hän pieneessä torpassaan juuren perheenjä kansja niinkuin pellossa. Torppa oli hyvässä kunnossa ja kaswoi täydeltä terää. Laillaan hän käytti wuorowiljelystäkin pienellä tilallaan, ettei maa wähyisi yhtä lajia kaswaisjaan. Niinpä hän wiljeli nauristakin, tuota kaikkein yhteistä kaswia, ja kun kylän poika-wiikarit rupefiwat warkaisja käymään hänen naurismaallaan, wiritteli hän muutamia ketun jankoja niiden kulkupaikkoihin, ja kun muuan poikaloppi sai ketun jaksat koipeensa ja rupefi pahoin älijemään, oli työ ja tuska, jos toiset saiwat hänen päästetyksi pätkähästä. Sen koemmin eiwät pojat enään uskaltaneet tulla Rouhun naurismaahan. Näin tawoin sai Rouhu pieneestä torpastaan perheelleen elatusta moneksi ajaksi ja mitä torpan antimista puuttui, sen hän ansaitfi urakkatöillään.

Päälliseksi oli Rouhu vielä oiwallinen metsästäjä. Tosin ei hän ollut mikään karhujen ja susien tappaja, sillä niitä ei niillä tienoin ollut. Kuitenkin saiwat jotkut ilwekset, ahmat ja remot tehdä tuttauwutta hänen tuliluikkunja kansja. Sen warallisenmassja tilasja oliwat jänikset, metsjot ja teeret.

Kun maa tuli routaan, ettei hän hennyty maantööhön, silloin hän läski metsjälle ja sitä ei woinut estää kukaan. Hänellä oli omituinen pyyntitapa. Ei hän hakenut eikä joutanut hake-

maan jäniksiä makuulta, waan hän mennä rouhusi tiheimpiä katajikkoja ja näreikköjä aukeain laidoilla; sen parempi hänen mielestään, mitä isomman ryhmään hän sai rouhuamijellaan aikaan. Kun sitte jändöpari lähti pelästyneenä hyppyyh, saavutti sen aiwan pian Rouhun tarkasta kädestä lähettämä luoti. Harwa Zukka jäilytti nahkansa ankaralta Rouhulta ja hänen tarkalta luotifoltaan. Uein hänelle kokoontui päivän pitkään niin paljon jäniksiä, ettei hän woinut niitä kantamalla kotiinsa saada, waan hänen täytyi ottaa hevonen jäniksiä kyyditsemään.

Ei hän käyttänyt juuri parempaa pyyntitapaa linnustaesjaankaan. Kun aamulla tapasi teeriparwen, ei hän ensinkään wuowanut hiipimällä päästä niitä kilelle, käwellä tallusteli waan julkijesti parwea kothi. Ja kun linnut leuhahiwat lentoon, wälitti hän siitä wiifi. Hän käweli waan siihen juuntaan, mihin linnutkin lensiwät ja pian hän ne saavutti. Jo puolenpäivän rimassa kesjuttuivat linnut niin Rouhuun, etteiwät ne hänestä wälittäneet juuri mitään, nälistyneitä kun olivat, sillä Rouhu ei ollut antanut niille syönnin rauhaa. Kun hän sitten pääsi ulottuville, tipahti tawasta yksi ja toinen teeri puun juurelle. Iltapäiwällä tulivat linnut niin kesjykki, etteiwät ne wiitfineet lähteä edes lentoonkaan, waikka niitä aina joku luotikon paukastaesja tipahti alas; silloin niitä alkoi tippua kuin rakeita ja hämäärän tullessa oli Rouhun iso wiikkokontti niin täynnä lintuja kuin yksikin mahtui. Olipa hänellä ujeinkin aika tarakka kannettawana kottiin memesjään.

Harwain hän teki mitään lahtia talwen warakki, sillä hän luotti wakawaan käteensä ja tarkkaan luotikoonsa. Ja kun waan metsästä oli riistaa, eipä Rouhun perhe ollut lihan puutteessa, sillä niitä palwattiin juuret joukot talwen warakki.

Semmoinen oli Rouhun elämä ja toimeentulo tawallisina aikoina. Tuli sitten tuo ankara katorwuosi ja muutti Rouhun niinkuin muidenkin elämän olot. Pienen torpan laihot ja muut kaswit wei ankara halla kaikki tyhni. Torpan wuodentulosta ei ollut mitään turwaa ja kowan köyhyyden tähden ei saanut min-

käänlaista työtä. Kova hätä tuli lukuisalle perheelle. Rouhu koetti turvaantua tarkkaan luotikfoonjatin ja läksi metsälle, saamaan jotakin näljistäyneen perheensä ravinnoksi. Koko päivän koetti hän etsiä saalista, mutta turhaan. Hän luuli waan kovanonnen jattumaksi tuon otusten löytämättömyyden. Useana päivänä kävi hän peräkkäin metsällä, etsien saalista ujealta suunnalta, mutta aina waan turhaan. Silloin wasta huomasi hän, että witsjowa käsi oli riistänyt pois metsän-riistankin. Alakuloiseksi meni wahwan miehen mieli kaiken tämän huomatesjaan. Ei ollut mitään apukeinoa löytywisjä, waikka kuinka oli si koettanut mieltä ja aprikoida. Yhtä ja toista kelwollista kalua oli si ollut myötävänä, mutta kellään ei ollut millä ostaa.

Rouhulla oli kolme lehmää. Kaksi niistä oli awonisin ja kolmas ummesja. Karwaalta tuntui Rouhusta ja hänen waimostansa, waan muuta neuwoa ei ollut kuin että täytyi tappaa tuo ummesja olewa lehmä. Siitä keitettiin säästään lientä ja olkijauhoja sekoitettiin juurukiksi. Sillä tavoin elää kikutettiin joku aika eteenpäin. Rauwaksi ei se kunninkaan riittänyt kahdeksanhenkijelle perheelle, sillä heillä oli kuusi lasta. Pian sai toinentkin lehmä mennä samaa tietä.

Paikkafuntaan ilmestyi tuo ankara nälkäkuume, joka ikäänkuin jalaa hiiviskellen kulki, haeskellen näljästä uupuneita ja riutuneita ihmisiä. Armotta kaasi se melkein kaikki ankaralle tauti-wuoteelle, josta ei moni hengisjä pääsnyt.

Rouhunkin mökkiin osasi tuo ankara wieras. Waino ja lapset kaatuivat järkiään wuoteelle. Rouhu itse waan jäi terweeksi; oli niinkuin sallimus oli si hänet säästänyt kurjan perheen hoitajaksi.

Pian sai hän yhden ja toisen lapsistanja saattaa wiimeiseen leposijaansa ja tätä tukalaa tehtävää täytyi hänen tehdä siihen asti, kun ei yhtään lasta enään ollut elossa. Wiimeiseksi kuoli waimokin.

Nyt murtui wahwa mies. Pitkällisen sairastuksen ajalla ei hän ollut pääsnyt mihinkään liikkumaan eikä mitään toimimaan. Sentähden oli tähtynyt tappaa wiimeinentkin lehmä ja nyt sekii oli kuitiksi syöty.

Ruuan palaa olematta oli hän nyt ikäänkuin yksin maailmasja; siltä ainakin tuntui. Hänen rakas perheensä, jonka edusti hän niin mielellään rouhusti, oli nyt poisja ja hän oli yksin näljän ja jurun kalvaamana jäljellä autiosja mökisjään. Työtä ei saanut ruokanjakaan edestä, sillä ihmisillä ei ollut mitään syötäväksi antamista. Ne vähät hätä-apuvarat, mitä oli kuntaan saapunut, olivat jo aikaa loppuneet, ettei niihinkään ollut turvaamista. Köyhäinhuoneeseen, tuohon ihmisten syöjäsijaan, ei hän tahtonut mennä ja miehenä miehenä ei hän voinut alentua kerjäämään.

Eräänä päivänä istui Rouhu tien vieressä voimatonna lumireen syjäämällä lumipaltelella.

„Kun olisi joku, joka ostaisi tämän pysryn, että saisin sen verran waroja, että pääsjin R—n, siellä kuulu olevan olkijauhoja ja vähän juurukjakin kaupan“, puheli Rouhu siwukulkijoille ehtimiseen. Mutta hän puhui kuuroille korville, sillä eipä kenelläkään ollut ruokaa eikä rahaa, millä mitään olisi ostanut.

Katkeralta tosin tuntui Rouhusta luopuminen tuosta oivallijesta kumppanistaan, pysyystä, sillä he olivat ikäänkuin yhteen kaswaneet. Rouhu tunsi kädesjään tarkoin sen painon, ja kun tarwis oli hätäijesti nostaa pysry postellensa, tunsi wajan käsi linjalleen sen keskapisteen, mistä ase oli kannattettava.

Niin, katkeralta olisi tuntunut siitä luopuminen, mutta eipä muuta neuwoakaan ollut. Hänen ei kuitenkaan tarvinnut luopua tuosta tutusta aseestansa, sillä mitään ostajaa ei mistään hinnasta löytynyt.

Kuinpa lienee ollutkaan, mutta Rouhu pääsi kun pääsjin R—n, tuonne kaupapaikkaan, jossa hän tiesi olevan hiukan wiljan juonta, saamaan siellä jotakin hiukaawan ja kalvaawan nälkänjä sammuuteeksi. Ihmiyet tuolla R—sja olivat käytännöllistä wäkeä, kauppatoiimiin kun olivat pitkistä ajoista tottuneita. He kokivat oman maan tuotteitakin pitää kaupan; niinpä oli heillä olkijauhojakin myötävänä.

Kun Rouhu pääsi tuohon kaupapaikkaan, huomasi hän oitis erään akan, jolla oli olkijauhoja myötävänä.

„Antakaa Jumalan tähden noita minun ihöddäkseni“, janoi Rouhu, pistäen samassa kouransa aikan olkijauho-warastoon, kourasten kouransa niitä täyteen. Ahnaasti tuffi hän niitä suuhunsa ja perääntyi jaaliinsa kansja muutamalle seinän wierustalle. Siinä seinän nojalla seijoen koki hän saada niitä niellykfi; hän rupefi pyrskymään hengen edestä. Koko ruumis wawahteli. Jäsenet alkoivat käydä hermottomikfi ja ykfi ja toinen niwel käwi linkkuum. Rauwan ei wiipynyt, emmentuin hän walahsti pitkää pituuttansa seinän wierustalle. Kun riennettiin apuun, huomattiin että elämä oli hänet jättänyt.

VI.

Rampsu=Mikko.

Hän oli niitä riutamahaisia miehiä, semmoisia, joilla ei var-
taloissa ole mitään hoikempaa paikkaa, vaan ovat kaulaa
myöten yhtä paksumputkulaa. Semmoiset henkilöt tavallisesti
syövät kuin kaffi, mutta tekivät työtä kuin viisi. Suolanen
ja Jauhonen mies oli Mikkommeikin. Hänellä ei ollut turpeen-
kaan vertaa tehtyä omaa maata. Torpan maa hänellä kyllä
oli, johon hän oli tyhännyt pahasen mökki-rähjän. Tokomaata
olisi kyllä ollut torpan tiluksilla, mutta Mikko ei vaa viitsi-
nyt omassa työsissään olla. Jos hän jollain tuli kotiin, loik-
koi hän siellä laiskana, puuttumatta mihinkään kotityöhön. Nur-
kimatta teki hän kuitenkin talon päivätyöt torpastansa. Mutta
toista oli kun hän pääsi wieraan työhön. Siellä oli hän oi-
keassa paikassaan. Kuokkatyötä teki hän kaikkein mieluummin.
Oliko kuokkapalkka pienempi tai suurempi, siitä huoli hän viisi;
pääasia oli vaa se, kun hän sai kuokkia.

Tiheässä kylässä oli joitten raiwaamisen innostus syhän-
nyt kuokkamaat kauwas pois kylästä. Sinne oli tähtynyt tehdä
joku sauna eli pirtti, jossa pidettiin majaa työnaikana.

Tuommoisissa pirtteissä piti Mikkommeikin majaa melkein
kaikkina vuoden aikoina. Milloin maa oli julana, kuokki tai
ojasi hän; talvet perkkaili hän niittä. Sinne hän kantoi leipä-
konttinsa kala- ja woirasiwineen; mutta siitä hän piti warsin
erinomaisista huolta, ettei suinkaan puuro-jauhopusi jäänyt pois
ja että se oli suuta myöten täyteen pakattuna. Siellä hän
keitteli puuronja ja usein se näytti niin runsaalta panokselta, että
outo olisi luullut sen riittävän wemmallekin hengelle. Mutta

kun Mikko ensinmä hyväksi pohjusteli silakoilla ja pisteli puuroa tarpeeksensa ja sitten lewähdettyään vielä parjiskeli, niin oli puurokattila kuitina. Kun hän tuon parjimisen jälkeen käveli työmaallensa, oli hänellä toijessa hankasesja leiwän puolisko ja toijessa silakoita niin paljon kuin hänen leweässä kourasjaan pyhyi. Niitä hän sitten työhön memmesjään toksi, haukaten toijesta kädestään leipää ja toijesta työntäen silakan kumppaniksi. Hänellä oli se tapa, että hän ei syönyt silakan häntää. Siitä aiwan juuresta purasi hän sen poikki ja heitti polkumsa warrelle. Syhshymmällä paistoi Mikon polun oikean puoleinen warji pelkiltä silakan hänniltä. Mutta kun hän pääsi kuofoksensa rintaan synkän korven laitaan, silloin ei ollut wanikka metsä omalla asjallaan. Kun hän juuripiilulla wyöteli wanikkain puiden juuret ympäriinsä, ei kawnan wiipynyt, ennenkuin lujasja, wuosihymmeniä seisunut puu kaatua rojajhti pitkää pituuttansa maahan Mikon työntämänä. Suuren joukon maata nosti se juurillansa ylös kaatuesjaan ja Mikko heti weisti piilullansa liian maan siitä pois. Sitten wyörytti hän puun keskelle sarkaa ja wälipaikat repi hän kauhealla kuofallaan affimaruudun kokoisiin lewyihin.

Hän ei kaiwannut kenenkään seuraa, kesäkaudet oli hän waan yhjin työpaiikallaan, käyden waan tawasta noutamasja ewästä.

Piippua hän ei wiljellyt ensinkään, waan sen ankarammin rakasti hän mälliä, eikä aiwan wähäinen semmoijeksi riittänytkään. Paksun juitsiwarren wahwuista Rokkolan rullatupakkaa kiersi hän puolitoista korttelia mytthyrään ja sen hän kääri parin kolmen wenäjän-lehden sijään. Mutta eipä tuo ankara mälli kuitenkaan saanut hänen turpeasja ja leweässä naamasjaan aikaan mitään häiriötä, sillä yhtä tasainen oli naama, waikka hän pistikin tuon mällin wasempaan poskeenja; oli waan niinkuin mälli olisi jufeltanut johonkin wuoren onkaloon. Rokonaisen wuoro-kauden kestikin se sitten käännellä muljautella puolelta toijelle. Kun hän syömään ruwettuaan wäänsi sen pois poskestansa ja pani saunan kiukaan murkalle, oli se niinkuin miehen nyrkin kokoinen paistettu pylshymakkara. Siinä se sitten höyrysi sen aikaa kun Mikko söi. Sitten se taas jai jufeltaa entiseen onkaloonsa.

Tuli sitten tuo kamala nälkävuosi ja Mikollemme oli je yhtä kova, kenties kovempiin kuin muille. Puuro-jauhopuski ei enään täyttynytkään ja tuo karhean juuri leipäkontti jäi tyhjäksi. Retään ei kuulunut, joka olisi vaatinut häntä tuonne korven laitaan vallottamaan ikimetsältä alaa viljelykselle.

Tänä kamalana aikana joutui Mikko pahempaan kuin puolaan. Hänen rintava watsansa jäi tyhjäksi ja parhaalla tahdollakaan ei Mikko woinut sen welfomista tyhdyttää. Hänellä ei ollut muuta neuwoa kuin täyhti lähteä mierolle koettamaan, eikö sieltä löytyisi jotakin watsan täytettä. Eipä sielläkään ollut antaa tuon kelpo työmiehen ja syömäriin watsan täytteeksi muuta kuin olkia ja pettua. Mutta Mikon welfowa watsa ei saanut siitä mielemmukaista tyhdytettä; yhä se waan muistutti Mikolle, etteivät asiat ole hywin. Niinoastaan muutamissa kasataloissa, joilla oli jäästösjä wanhaa wiljaa, sai hän tawasta tuon ankaran welfojansa juun tukituksi.

Eräänä iltana tuli Mikko meille. Hän oli niin kalpea ja laiha, että oikein hämmästyin hänet nähtyäni. Wanha tuttava kun hän oli, menin heti häntä tervehtimään.

„Hywä Sumala, aiwanhan te olette jo kaikki!“ sanoin tervehtiesjäni.

„Mähän muuta eli toista! Rufas nyt enää entisellään pyhyy, kun ei saa jos kerran kuusja syödä kylläkseen rawitjewaa ruokaa“, sanoi hän melkein iloisesti.

„Oletteko ollut nyt missään kuokkimasja!“ kysyin häneltä, ikäänkuin wanhaa uulaa.

„Mitäs . . . kumpa sitä kuokkathyötä olisikin, niin silloinhan sitä olisi ruokaakin, mutta tänä kamalana aikana ei ole kumpaistaakaan ja siltipä tässä hätä kapuileekin“, sanoi Mikko.

„Teidän kaswonne näyttävät olewan pöhytyksisjä“, muistutin häntä.

„Niinhän ne owat ja onhan koko ruuminikin pöhytyksisjä“, myönteli Mikko.

Mieleni meni murheellisiseksi, sillä olin huomaawinani, että se oli nälkäpöhytystä, joka tawallisesti oli nälkäkuoleman enteenä.

„Oletteko milloin viimeksi syönyt?“ kysyi häneltä melkein huomaamattani.

„Tuolla Sylyssä sain minä menneellä viikolla syödä oikein wanfasti. Siinä oli wanhaa, selwää leipää kyllitellen, silakkalahhuri wieresjä ja wanfka piimätuoppi. Kun siinä sain oikein kylläkseen ruokaa, kesti se toista viikkoa wastustella olki- ja petäjäleipää. Se oli oikea talo, siinä jai kylläkseenä syödä“, selitelti hän.

„Ettekö jitemmin ole saanut ruokaa kylläkseenne?“ kysyi häneltä.

„Kyllä, kyllä . . . mitäs, eihän sitä yhdellä hyvälläkään aterialla kanwas päästä; sainhan minä tuolla Riivistösjäfin menneellä viikolla syödä watsani täyteen“, janoi hän nauruun, ikäänkuin muistellen noita parhaita nykysien elämänsä aikoja.

„Minä menen janomaan eukolleni, että hän panee teille ruokaa“, jaoi minä, käsittäen, että hänellä taajenkin olisi aika saada kylläkseen syödä.

„Ei, ei . . . älkää sitä tehkö, minä en nyt tarvitse“, janoi hän.

„No miksi ette, eihän teillä liene niin lihawat ajat“, jaoi melkein hämmästyksijäni.

„Minä tulii juuri suoraan pappilasta tänne ja siellä minä sain taajenkin kylläkseeni ruokaa. En minä nyt tarvitse. Mutta jos te tahdotte huomenna tai seuraavana päivänä antaa, niin se on aivan eri asia. Ei saa tämmöisenä aikana olla hauska harwain syömöspaihtain kansja, jos mieli henkenjä saada jäilytetyksi. Toisen talon jauna on lämmin ja sinne menen matakimaan. Huomenna woi ehkä käydä täällä saamasja jotakin ruokaa. Kiitos waan tarjoamastanne . . . kyllä sitä eteenkinpäin tarwitaan“, janoi ukko.

Minulla ei ollut mitään vastaanjanomista ja niin ukko lähti.

Kamulla ylös noustuanne tuotiin tieto, että Mikko oli viime yönä kuollut istuwalleen naapurin saunan penkille.

VII.

Talon pyhäaamu-eine.

Tuo monasti ferrottu kuolon enkeli kävi ahkerasti nuuskimassa, missä olisi nähjän näännyttämiä henkilöitä, mitkä hän niin vähällä waiwalla woi tuonen tuwille saattaa. Jos näkkä oli ankara, niin tauti oli vielä ankarampi. Watsa ei jaksanut sulattaa olkia ja pettua, eikä ruumis jaada siitä ravintoansa. Semmoinen luonnoton ravintoaine pakeltui waan sijutisiin, eikä ottanut kulkeakseen tawallista rataa. Luonnollinen seurans oli, että nälkäkuumeesen kaatuneet saivat kauhean polton.

Meillä oli lawemangiruisku. Koetin sen avulla pelastaa ihmisiä niin paljon kuin kerkesin. Talosta taloon, kylästä kylään hyppyytettiin minua ruiskumeni. Niinpä vuoden 1868 kewäällä tultiin minua hakemaan erääsen kaukaijeen sydänmaan taloon, jossa ijäntä oli polttoon kuolemaisillaan. Kewät oli jo sitfi kulunut, että wedet olivat irrallaan; jentähden ei ollut kysymystäkään hewostyhdistä. Lauwantai-iltana myöhään lähdimme tuolle epäilyttävälle taipaleelle. Paljoin waiwojen ja ponnistusten perästä pääsimme wihdoin läpinärkänä perille, kun kaikelaisten tulwillaan olewain puorin yli täytyi kahlailemalla mennä. Tehtäväni siellä tehtyäni ja päästettyäni ijämän kauheista tuskistanja, lähdin palausmatkalle. Olin niin wäyffisjä ja uuvuffisjä, että menin muutamaan taloon jalkojani lewäyttämään. Namu oli jo, sillä päivä alkoi jo jotenkin waloijasti sarastaa. Se oli erään jumuntain aamu. Talon wäki oli ylhäällä ja iloinen takkawalkea paloi takasja. Wanha ijäntä ja emäntä istui takkawalkean ääresjä, ikäänkuin lämmitelläkseen kohmettuneita ja kangistuneita jäseniään. Heidän aikaijet lapsensa, kolme poikaa

ja kaffi tyttäätä, pyöriskelivät ulompana; oli niinkuin olisivat he pyhästä kunnioituksesta vanhujia kohtaan pyhilleet noin ulahthaalla.

Pystywalkea oli jo melkein loppunut palanut. Yht'äkkiä vanha emäntä kaatoi kekäleet liedelle, jamašja sieppasi hän koukussa riippuvan padan esille; silmäsiin siihen ja huomasi sen oleman aiwan tyhjän; näytti siltä kuin emäntä olisi ruvennut eineen laittamisen puuhiin; katsoin perään, mitä hän siihen panee. Hän heitti padan hiillokselle ja liepsahti itse ulos. Kun hän sieltä palaŕi, oli hänellä kiulusja jotakin pöhnää, jotka hän kumosi pataan ja alkoi siinä niitä hämmennellä ja paahtaa. Utelias kun olin, tahdoin saada selvän, mitä pataan pantiin. Silloin huomasi, että ne olivat suolaseinän siemeniä, joita usein hywinfin runsaasti kasvaa uutisjuomiljelyksillä, kun ne ensifertaa ovat jätetyt heinän kasvuun.

Vanha emäntä paahtoi nuo suolaseinän siemenet mielenšä mukaisiksi, kaatoi sitten jotakin maitosinukkaa sokaan ja pölähytti pataan hiukan suolaa. Sitten hän keitti sitä juhllallisesti, kauhalla keitostansa tahdin mukaisesti hämmennellen. Katsoin hänen vanhaa, kiihtunutta ruumistansa, kuinka tahdikkaasti hän keitostansa hämmennettäjä yökkäsi edestakaisin; tuntui siltä, että hän pataansa hämmenteli yhtä juurella luottamuksella ja arwofkaisuudella kuin entisinä hywinä aikoina, jolloin hän jotakin lihavaa liharuokaa hämmenteli.

Kun hän oli mielestänšä tarpeeksi asti keitostansa keittänyt, ammensi hän sen kuppeihin ja kantoi pöydälle. Hiljaisen tyytyväisinä odottelivat aikaijet lapset, niinkuin vanhemmatkin keitoksen jähtymistä. Mutta kun aika tuli, kehoitti isäntä väkeänšä syömään. Itse hän käveli edellä pöytään ja hiljaisina ja nöyrinä seurasiivat muut. Kaikki panivat he kätenšä ristiin ja sunasivat ruokansa. Pian olivatkin nuo suolaseinän siemenillä tähtetyt kupit tyhjinä ja kun syötävä oli loppunut, panivat he taas kätenšä ristiin ja äänettömänä kiittivät he kaikki siitä hyvästä, mitä he olivat saaneet nauttia.

Kun he pääsivät syömästä, pantiin taas pystywalkea roihuamaan. Väki näytti oleman niin tyytyväisenä, kuin he

olisivat syöneet lihavinunan aterian, mitä eläisjään olivat koskaan syöneet. Roihuava pystywalkea malaiji koko huoneukfen niin tarfkaan, ettei ainoatakaan loukkoa jäänyt pimeyteen. Raikfiällä wallitji jemmoinen puhtaus, että waikkei mitään oltu maalattu, olivat kaikki esineet niin puhtaita, että ne näyttiwät ikäänkuin läpikuultawilta. Wäki oli paitahihafillaan ja nefin näyttiwät filmisjäni puhtauden perikuvilta. Järkiään kokoontui perhe taffawalkean ääreen istumaan. Silmäilin heitä erikfeen itse kutakin. Laihvoja ja kalpeita olivat he, mutta itjekusjakin näytti heisjä olewan tyytywäisyys nytyisjin oloihin ja tulewaijunden parempi toivo kajasti heidän kaswoistanja.

Tuo kuwa painui sywästi mieleeni ja minä lähdin pois, ehtiäkseni kirkkoon, pyhä kun oli. Kun tulin kirkkotarhaan, huomasin silloin, että koko tuo näkemäni perhe tuli kirkkoon, wanhemmat edellä ja kaikki heidän aikaiset lapsenja peräsjä; walkeihin nenäliinoihin käärityt wirjikirjat oli heillä kaikilla mukana. Seurasin kirkkosjakin filmilläni tuota tyytywäistä, tutunomaista perhettä. Penkkiin istuttuaan kumartuivat he wirjikirjainja nojaan; näytti siltä, kuin he olisivat kaikki surunja ja huolensa laskeneet kaiken hywän antajan eteen; niin minusta ainakin näytti.

VIII.

Jösijan etsijä.

Hän, tuo Djanjuun Jusin poika, juuresta sijarjoukosta oli hymmenennellä ikävuodellaan. Isä kyllä oli kelpo työmies, waan mitäpä työteliäisyystään autti noina kowina aikoina. Waikka kyllä karwaalta tuntui, täytyi wanhempien laittaa lapsistansa mierolle, mikä maan hymnelle kykeni. Niinpä jai Jusji poikakin mennä katjomaan parastansa. Yksillä paioilla tieri poika, ikäänkuin luowien parhaita ruokapaikkoja. Seitjentaloijessa puhtokunnassa kierteli hän kuukaussittain. Wäljin janottiin hänelle, että hän nyt jo jaisi memä muualle päin, mutta semmoisista wiittauksista huoli hän wiisi. Hän waan laahaali ja puuhaili yhtä ja toista, kantoi puita ja wettä huoneisiin, pilkkoi puita, purki hevostmiesten kuornia ja teki kaitenlaista muutakin semmoista asiaa, jota hän suinkin woi tehdä. Sitten wetäyhi hän pimeään tultua johonkin pimeään huoneen joppeen odottamaan, wieläkö häntä nytkin käskettäisiin pois. Usein tuo temppu auttoikin, sillä ainapa hänellekin annettiin jotakin jhytävää. Waikka talot olivat pitäjän wankimpia, käwivät kuitenkin nämä kowina aikoina liiat elätit rasittawiksi, jemminkin kuin ei aina tahtonut olla, mitä omallekaan perheelle antaa.

Waikka poika olikin niin huonoilla oloilla, oli hänellä kuitenkin, niinkuin kaikilla muillakin sen ikäisillä poikajilla tawallisesti on haluma, että heilläkin pitäisi olla jotakin erikoista omaisuutta. Semmoista hänellä jo olikin. Hän nimittäin oli tehdä jukertarut itselleen pahanpäiwäiset jussikölsiköt ja niistä piti hän erinomaista huolta. Ehtimiseen terwaili ja paahтели hän niitä, tarkasteli mäystimä ja jauvoja. Tällin murkkauksessa oli niiden

siapaikka ja siellä kävi hän niitä tavan takaan tarkastelemaan; tuntuiipa siltä, ettei hän olisi niistä luopunut, vaikka olisi lehmän saanut.

Mukan ja huonon ravinnon tähden oli poika käynyt sangen laihaksi, kalpeaksi ja voimattomaksi; oikein hän näytti horjuvan liikkussaan, niinkuin kaikki muutkin sellaiset eläjät, sillä eikä kellekään ollut lihawat päivät.

„Kyllä sinä Jussi saat nyt jo mennä toiseen taloon höfijaasi hakemaan. Ei ole millä omaakaan perhettä elättäisi, sitä vähemmän voi vieraita henkilöitä ruokkia“, sanoi erään talon emäntä kerjäläispojalle.

Tuo käsky tuntui pojasta oikein pahalta; oli niinkuin hän olisi kuullut oman kuoleman tuomionsa. Waikkei hänellä tuossa puhtokunnassa juinkaan lihawat päivät ollut ja waikkei häntä kaikkesti juuri niin hyvillä filmillä katseltu, eikä hyvästi puhuteltu, oli hänen kuitenkin waikkea luopua tuosta tutunomaisesta piiristä. Tämän tähden koki hän hiljainena ja nöyränä kärkeä kaikki vastahakoisuudet ja näyttää olewanja aina hyvällä mielellä. Kun poikaraiska kuuli tuon emännän wafawan häätämisanan, huomasi hän, että sitä on wälttämättömästi toteltawa. Heti rupefi hän waatekulyjanja kotoilemaan ja jussianja tarkastelemaan. Matka, mikä pojalla oli toiseen puhtakuntaan mentävänä, oli noin puoli penikulmaa, sillä lähempänä ei ollut taloja. Sinne ei tämän kautta ollut minkäänlaisista hevostietä; olipa nyt pojalla jussipahajet tarpeesen.

Waikka emäntä oli aamupäivällä tuon häätämispäätöksensä julistanut, lähti poika wasta myöhään illalla tuolle wälttämättömälle, tietömälle taipaleelle; niin raskaalta tuntui hänestä ero noista tutuista ihmiistä, jotka olivat palasensa hänen kanssaan kahtia taittaneet. Päiwäkaudet istui hän yksinäisessä murkassa ja wältiin nähtiin hänen filmistänjä khyneften tippuwan. Talon wäen käwi jäälikfi tuo murheellinen majanmuuttaja ja he kokiwat antaa hänelle ruokaa, mitä heillä annettawisja oli. Kun sitten lähtöhetti tuli, pisti poika itkufilmnin kättä emännälle ja kaikille muille, kiitellen ja kostellen heitä kaikesta hyvästä. Sitten lähti hän.

Kova talvi-ilma oli. Arvattavahan on, että pojalla oli jangen huonot ja repalaiset werhot, sillä sehän seuraa itsestäänä muun huonon toimentulon ohessa. Hänen waateriepinja olivat niin iki-kuluja, että niissä oli paikka paikan päällä ja yhtäkaikki wilkahteli paljas iho fieltä täältä, sillä eipä kurjitut paikat pyhneet niin lujasti kiinni pukimesja kuin alkuperäinen waate pyhyy.

Kirkas talvi-illan täyjikuu walaiji kolmentymmenen wiiden asteen kylmäämää lumista kenttää, jota myöden poika mennä laapusteli toista puhtokuntaa kohden. Oli niin kirkas kuutamoo, että pojan rinnalla hänen eteenpäin rientäessään kulki aina himmeä warjo.

Hänen matkallansa oli ijo waltawa joki ja sen toijella puolella oli tuon toijen puhtokunnan laajat peltowainiot.

Kowasti koki ankara pakkanen nälistämyyttä ja uupunutta poikaraistaa. Kaitista irwistäwistä paikkojen lomista tunki wiimanjekainen ankara pakkanen pureškelemaan ja kangistuttamaan hänen uupuneita jäseniään. Ennen joelle tuloa tuntui jo fieltä, ettei hän jaksajitkaan taloon asti. Kuitenkin pomuisteli hän, minkä woi, sillä onhan henki kaitille niin kallis.

Useampia tiimoja myöhemmin pojan lähdön jälkeen, jattui eräs jaman puhtokunnan mies, mistä poika oli lähtenyt, asiainsja wuofji sukilla kulkemaan jamaa suuntaa kuin poikakin. Tuo kulkija jattui peltowainiota kulkiesjaan huomaamaan kiiluwalla hangella jonkun mielestänjä oudon myttyrän. Heti käänsi hän sukfiensa keulat epäilemäänjä esinettä kohden. Sikelle päästyänjä huomasi hän siinä olewan uupuneen poikasen. Sikemmin tunnustellesjaan löhtöänjä, tunsi hän heti että poika oli sama poika, joka niin kauwan oli heidän puhtokunnasjansa oleskellut ja joka iltamalla oli lähtenyt fieltä pois. Ditis sieppasi hän pojan syliinjä ja alkoi kiireesti kiidättää häntä lähimpään taloon. Sinne päästyä, hawaittiin että poika oli pahasti kauttaaltansa paleltunut. Alinoastaan sydän tuntui heikosti tyktyttävän, waan muutoin näytti hän aiwan kuolleelta, sillä mitään muuta elommerkkiä ei hänessjä näkynyt. Koetettiin hänen jäätäneitä ja kangistu-

neita jäseniään hieroa lumella ja kylmällä vedellä. Kun oli tehty työtä pari tiimaa, alkoi poika aukoa filmiänsä. Hän tapaili katseilijansa ympärillään olevia ja hääriviä ihmisiä. Kaikki ympärillä olevat ihmiset olivat hyvillään, kun poika toki saatiin pelastetuksi kuolemasta. Pojan katse kiintyi nyt yksinomaan tuohon wieraaseen joka oli hänet löytänyt ja taloon kantanut. Hän tunsi hänet heti vanhaksi tuttavaksi.

Pojan huulet näyttivät liukuvan; oli niinkuin hän olisi tahtonut puhua jotakin, waan ääntä ei tahtonut tulla.

„En minä jaksanutkaan tätä tainvalta kulkua, minä muuvuin välillä“, janoi hän wihdoin kalkkewasti ja niin iloiseen näköisenä kuin jemmooisissa oloissa mahdollista oli. Tuntui siltä, että se oli pojan mielestä wälttämätön tapahtuma ja että hän nyt on tehnyt kaikki, mitä hänellä tässä maailmassa tehtävää olifin. Se oli hänen viimeinen lauselmansa, sillä kohta sen perästä weti hän viimeisen hengähdyksenä ja meni sinne, missä ei enään wilu eikä nälkä waiwaa. Hämmentyneinä seisoivat ihmiset kauwan aikaa hänen ympärillään ja kyynelet walahtelivat kaikkein filmistä.

IX.

Ilmarin Tuuse.

Nämä kertomukset ovat toistensa mukaisia, nimittäin nähän kansja taistelevain kansjalaiſten kurjuuden ja nälkäkuoleman kuvaufſia. Ja kuitenkin ei voi olla kertomatta, mitä omin silmin on nähnyt ja omin korvin kuulut.

Ilmarin talo oli kylän takamailla ja jäleminin perustettu kuin muut kylän rinta-talot, sillä ompa itſekullakin halu saada omaa turvetta, waikkapa huonompaakin. Senpä wuokſi Ilmarin tilufſet oliwatkin karuja maita, rämefföjä, hietikoita ja kiwi-peräiſiä kankaita. Muut, ennen aſuttuneet talot oliwat parhaat jo ennen wallanneet allensa ja ſenpätähden Ilmarin talo oli perustettu ſemmoifille maille, jotka eiwät muille kelwanneet.

Yli puolen wuokſijadan oli Ilmarisja jo ponnisteltu talonteosja, kärſitty puutoſta ja toiwottu. Mutta ei pä räähkät rämeet, karut kankaat ja hienot pölyhietikot tahtoneet ottaa totellaakſeen antamaan toimeentulewaa elatusta ahkerimmallekaan työntekijälleen. Harmaja hallakin oli paljon uſeinmin wieraana Ilmarisja kuin muilla onnellisimmilla. Tämän kaisen tähden oliſin köyhhyys ja kurjuus alinomaiſena kumppanina Ilmarin perheesjä parhaimmillaankin ollesja.

Tämä ei oikeaſtaan kuulu kertomufſeemme, mutta kuitenkin on tarpeellinen tietää, minkälaiſet tilufſet kantatilalla Ilmarilla oli.

Kyläsja oli wahwa, rotewa, naimaton mies, jota kufſuttiin Ilmarin Tuufſeksi. Sukunimensjä oli hän perinyt tuoſta Ilmarista, sillä hänen iſänjä oli enſimäiſenä aſukkaana aſunut

tuosja Ilmarisja, mutta alinomaisten puutostenja tähden nään-
tynyt ja hävinnyt tuosja elämän kowasja taistelussa.

Nuuse ei ollut mikään kirjemies. Poikajena ollessaan sai hän lukusijoilla papistolta ankaria nuhteita ja uhkauksia. Mikai-
jemmaksi tultuansa, alkoi hän väistellä noita tukalia lukusijoja,
eikä tullut niihin ensinkään. Tästä oli waan se seurauksena, että
häntä ruvettiin oikein kruunun voimilla kuljettamaan luku-
paikkoihin. Kun rippikoulun aika tuli, kulkea junttasi Nuuse kym-
menisen vuotta uskollisesti rippikouluksja, sillä warjin wästen-
mieliseltä tuntui hänestä tuo kruunun kyyti lukusijoille ja tuota
kyytiä hän nytkin pelkäsi. Wihdoin päästi papisto hänet ripille,
waikkei hän juinkaan ollut koulunkäynti ajallaan tullut entistä
paremmaksi. Siivo hän oli luomostansa ja koki kirjaansa silmin,
juin ja peukaloin iskeä päähänsä, niin että koko ruumis tärisi
ja hifi päästä walui.

Näin warttui Nuuse wankaksi, leweäharteiseksi mieheksi.
So kymmenvuotiaasta saakka ansaitti hän wieraan työssä ela-
tuksensa. Utkera, siivo ja nöyrä kun oli, oli hän kaikkein ha-
luama työmies. Hänelle maksettiin hyviä palkkoja rentinä olles-
saan, mutta Nuusella oli se paha tapa kuin monella muullakin,
että partawero oli juurempi kuin vuosipalkat. Tämän tähden
ei hänellä ollut koskaan kelvollisia nuoremiehen waatteita yllään.

Mutta ihmisen ei ole yksinään hyvää olla. Tämän to-
tunden alkoi Nuusekin tuntea kun hän oli neljäkymmentäkolmatta
ikävuodellansa. Hän walitsi elämänsä kumppaniksi erään rote-
wan piikatyön, jonka kansja pian liitto jolnittiin.

Ei ollut sillä hywä, jos nyt oli elämän kumppani, nyt
waati saada wäyhänkään omaa turwetta ja oma katto päänsä
päälle.

Sukurakkaus tuohon entiseen kowaan kotiinsa pakotti hänet
menemään Ilmarin nyhijien isämjän luo, pyytämään torpan
maata. So samana kertana tehtiin kaupat ja Nuuse sai erään
rämeisen paikan torpan maaksi. Siihen hän rupefi raken-
tamaan mökkiänsä ja ei ollut kulunut vielä vuoden wertaa-
kaan aikaa, kun nuori pari muutti ajumaan omaan mökkiinsä.
Siinä he sitten raiwasivat karua torpan tilaansa ja kaswattiivat

lapsiansa, joita alkoi tulla ehtimiseen. Viimeiseltä saivatkin he tiluksensa siihen voimaan, että hyvinä vuosina tultiin jotenkuten omistansa toimeen; mitä puuttui, sen tienasi Suuse kylästä työlään, sillä kun hän oli hyvä työmies, oli hänellä aina työtä saatavissa. Waitkei Suuse ollutkaan kirjemies, eikä siis mikään siivistynyt, ojasi hän kuitenkin waimoaan ja lapsiaan rakastaa kaikella kunniallisella perheenisän helleydellä ja rakkaudella ja wastarakkautta sai hän myös perheeltään palkinnoksi hyvyhdetänsä. Kaiken wäenjä ja woimansa uhrafi hän perheensä toimeentulon eduksi.

Tuli sitten tuo kamala vuosi 1867. Luonnollistahan on, että Suuseltakin meni kaikki, niinkuin kaikilta muiltakin. Rauhea hätä tuli nyt Suusenkin perheelle. Työtä ei saanut mistään, ei edes ruokansa edestäkään. Täytyi ruweta myömään mitä hengestä irti oli, että hiukankin olisi saanut suuruusta oljen ja petäjän sekaan. Rauwan ei tämäkään keino riittänyt, sillä mitä nyt tammöisenä aikana millään sai ja wilja oli sanomatoman kallista, jos jollakin oli sitä hiukan myöä. Köyhäin-hoito kyllä koki tehdä kaikkensa, mitä juinkin woi, mutta eipä sekaan tyhjin käsin woinut paljon mitään tehdä tuon yleisen kauhean hädän lieventämiseksi. Jonkun nauhan selwää wiljaa sai Suusekin fieltä silloin tällöin joukollensa, mutta mitäpä se oli näin paljon. Perhe laihtui ja kiihtui ankaran näljän käsisä niin, ettei heissä ollut muuta kuin kelmeä, ryppyinen nahka luiden päällä ja henki niiden raouisja.

„Kun olisi kerran päässyt keijään, olisi toivoa elää, sillä ainahan maa keijällä karwanen on, ja seassa on paljon semmoista, jota suolan kansja saattaisi syödä ja ne olisivat toki paljon parempia kuin mehuttomat oljet“, kuultiin Suusen usein sanowan 1868 vuoden talwella.

Niin koetettiin elää keijää odotellen toivosja, niinkuin ainakin parempia ja lihawempia aikoja odottaessa.

Gräänä kertana meni Suuse taajenkin köyhäinhoidolta apua hakemaan. Paikkakunnalla oli köyhäinhuone laitettu hallitusten käskystä, niinkuin muuallekin.

„Ei, hyvä ihminen, meillä ole mitään antamista, mutta laita lapses köyhäinhuoneeseen, niin ainahan he siellä jotakin ravintoa saavat. Koeta sinä itse waimosi kanssa elätellä itseäsi, kuten parhaiten taidatte“, janoi köyhäin hoidon esimies.

Katkeralta tuntui tämä neuvo, waan parempaa ei ollut saatavissa.

Kynnel silmissä weivät isä ja äiti kuusi lastensa köyhäinhuoneeseen. Minoastaan nuorin, rintalapsi, jäi kotiin wanhempain hoteisiin.

Köyhäinhuoneen keittolaitoksessa jaettiin juuri heidän sinne päästyhensä welliä köyhäin hoitolaisille. Horjuvia haamuja työntäytyi keittion owelle jemmaisessa tungoksessa, ettei kukaan ollut päästä owelle. Wahvennut työntiwät syrjälle wanhinmut, nuorimmat ja waiwaisimmat wellin tahtajat. Siitä syntyi semmoinen melu ja meteli, ettei toisen ääntä toisesta woinut eroittaa eikä kukaan woinut saada welliä kuppiinsa.

Juusellakin oli iso pahkatuppi kädessä ja, wahwin kun oli, työnti hän kaikki muut syrjälle ja ojensi kuppinsa wellinjakajalle.

„Mitä, tuommoinen wanikka mies tulee täältä ruokaa tah tomaan, kyllä täällä on työtä tositarbeesfakin olemista“, janoi wellinjakaja.

„En minä itselleni tahdokaan, mutta minulla on täällä kuusi lasta, joiden edustajana minulla on oikeus olla“, wastusti Juuse.

Ei tuo melu hälwennyt, ennenkuin köyhäinhuoneen johtaja tuli parin miehen kanssa järjestystä pitämään, sillä nälkä oli fullakin. Hän se lopetti kiistan Juusen ja wellinjakajan kesken ja hän käski täyttää Juusenkin maljan wellillä. Tämän hän kantoi lastensa eteen ja kehoitti heitä syömään. Lapset kääreentiwät maljan ympärille ja alkoivat ahnaasti jäkäläleiwän kanssa pistellä welliä poskeensa.

„Syökää tekin, isä ja äiti“, janoivat lapset melkein yhteen ääneen, kuin he oliwat jonkun kerran welliä suuhunsa pistäneet?

„Älkää meistä, lapsikullat, huoliko, syökää te nyt waan, lapsiraukkani“, janoi Juuse ja weskikarpaleet nousiwan hänen karheisiin silmiinsä.

Pian lipittivät lapset tuon wellin juuhunsa. Olipa se heistä oikea juhla-ateria, sillä olihan welli keitetty selvästä wilejasta ja olipa siinä lihan makuakin seassa.

Esimies toimitti niin, että Juuse ja waimokin jaiwat welliä.

Erityisesti pyysi fitten Juuse esimiestä, että hän heidän lapsensa ottaisi erityiseen huomioonsa, koska he itse olivat aiwan woimattomat ja wäjäwäkiiset tässä tungoksesa puoliansa pitämään. Esimies lupasi tehdä parastansa. — — — — —

Pari wiikkoa on kulunut ja tuo näljän ja puutoksen seuraama nälkäkuume osasi köyhäinhuoneeseenkin. Melkein järkiään kaatuivat hoidokkaat tuohon ankaraan tautiin ja kuolon ankara wiikatemies alkoi näyttää runsaan saaliin heidän seassaan.

Tawan takaa käwi Juuse katsomasja lapsiansa tuosja turman pesäsjä. Kun hän huomasi ankaran taudin iskeneen kiinni noihin horjuwiin haamuihin ja ankarasti kuolewan heitä, rupefi hän tahtomaan lapsiansa pois köyhäinhuoneesta. Se hänelle myönnettinkin, sillä olipa köyhäinhuoneen hoitajillakin hätä ankaran sairastuksen ja hirwittävän juuren kuolewaisuuden tähden, mikä raiwosi siellä.

Juusen lapsista ei ollut vielä yksikään sairaana ja sentähden toiwoi hän wälttävänjä lapsensa pois wiemällä silmiin nähtävästä kuolemasta.

Oli kulunut lähes wiikon päiwät siitä, kun lapset kotiin tulivat. Wanhin lapsista rupefi silloin murkumaan päätänjä ja niskojanja kipeöifji; parin wuorokauden kuluttua oli hän wuoteen hyvänä, ankarasja kuumeesja, hourailten yhtenään.

Juuse ei woinutkaan tuolla köyhäinhuoneesta lastensa poisnoutamijella pelastaa nälkäistä perhettänjä taudin kourista; taudin siemen oli heihin jo tarttunut.

Kun tauti tällä tavalla ferran pääfi perheesen, sairastui järkiään kaikki lapset ja äiti, mutta Juuse ei.

Kyllä sen arwaa, mikä työ nyt Juuselle tuli hoitaesjaan yöt ja päiwät seitsemää sairasta, jemminkin kuin ei ollut sairaille mitään antamista, ei ruokaa itselläänkään sitä wähemmin muille. Kantatalosta, Ilmarista, tuottiin tosin joskus maito-

tillka ja petäjäleipää. Sitä koetti Juuse weden ja juolan kansja keittää ja waluttaa tuota juolaista keittosimikkaa jairasten juuhun, etteivät he peräti huikeaisi; itse hän kasti petäjäistä juolaan ja ryyppäsi wettä päälle.

Kahden wiikon kuluesja kuoli nuorin lapsi ja Juuse pesi sen ja wei aittaan laudalle; parin päivän kuluttua kuoli äiti.

Kowin murtui wahwan miehen mieli nyt. Hän koetti ajatella sinne tänne, mutta mitään reikää minikään awun saamiseen ei löytynyt; hänen täytyi kuin täytyikin jäädä tuon kamalan kuolon keskelle, hoitamaan vielä elosja olevia lapsiaan.

Kun kolmas wiikko oli kulunut loppuun, ei koko perheestä ollut elävien joukossa muita kuin Juuse itse; kaikki muu perhe mafasi järjestyksessä tyhjän aitan lattialla. Juuse tuli nyt murheesta, näljästä ja paljosta waiwasta niin woimattomaksi, ettei hän kyennyt rakkaita omaisiaantaan maahan laittamaan, waan köyhäinhoitohallituksen täytyi se tehtävä toimittaa. Niinpä eräänä päivänä ajoi pihalle kaksi hevosta, joiden kummankin reesjä oli neljä ruumiskirstua; nämät olivat köyhäinhuoneen työhön kykenewän hoitolaiusten käsittäit.

Johtinkin ryyjyihin käärästyinä, pantiin ruumiit kirstuihin ja alettiin ajaa kirkolle päin.

Juuse ei woinut sen wertaa nousta wuoteeltaan ylös, että hän olisi mennyt katsomaan rakkain perheenjä lähtöä. Kumminkin hän tiesi, mitä tekeillä oli ja sentähden itseä tihisteli hän wuotelesja itseksensä hiljaillessa.

Siinä oli nyt Juusen hywän toiwoin loppu; ei päästyään kesään eikä tautia woiu estää perheen pääsemästä.

Waikei Juuse itse kaatumutkaan nälkäkuumeeseen, jäi hän kuitenkin näljän ja murheen kalwaamana wuoteelle maata. Hän ei kyennyt liikkumaan misjään eikä toimimaan mitään. Sen werran kykeni hän liikkua kontturoimaan, että hän sai mökkinsä lämmitetyksi. Kukaan ei piitanut hänestä, sillä eikä ympäristöllä ajawilla itselläänkään ollut mitään syötävää. Alinoastaan Ilmarin talosta nytkin tuotiin tawasta maitotilkka ja pettuleipää. Juuse oli nyt niin woimaton, ettei hän kyennyt sitäkään maitosimikaksi keittämään, waan koki siten saada niistä rawin-

toansa, että kaasi wettä maitotilkkaan monin werroin enemmän kuin maitoa oli ja pani rajusti suolaa sekaan. Sitten hän haukkafi petäjäisiä ja ryhyytäsi tuota suolawettä päälle. Kumpa tuotakaan olisi ollut ehdon kyllältä, mutta niin ei ollut, sillä Ilmarin talosjakaan ei ollut juuriin poisanteen waraa. Tämän tähden Nuuse ei pitkiin aikoihin saanut minkäänlaisia syötävää. Nälkä kalvoi ja jäyti yhtenään hänen heikontuneita voimiaan.

Pari lähimmän torpan waimoa käwi häntä tawasta katso-
masja ja jotakin apua hänelle huoneellisissa asioissa tekemässä,
mutta eipä heilläkään ollut waraa runalla häntä auttaa. Kuit-
tenkin olivat eufot siinä onnellijessa tilassa, että he kykeniwät
wähin liikkumaan ja jotakin toimimaan.

„Eikö teillä ole hywin nälkäkin?“ kyysi Nuuselta eräänä
kertana toinen eufoista.

„Mitäpä se lienee, waan mitäpä se parhimmalla paranee.
Kyllä ojaisin syödä, kun olisi syömistä“, janoi Nuuse.

„Eikö se tunnu hywin hakalalta, kun on kowa nälkä?“
kyysi taasen muia.

„Eihän tuosta niinkään kowin tiedä, kun kerran on siihen
tottunut ja kun joskuskin saa jotakin sydämeensä —; tuntuu
tuo waan eläminen ja oleminen tukalalta ja rauhattomalta; kun
oli tullut kehä . . . mutta tuo murhe ja muu woiwatto-
muus . . .“ janoi Nuuse nupuneen näköisenä.

Eräänä kertana könttyriwät eufot taasentkin Nuusen mökkiin.
Heillä oli nyt mukanaan maitotilkka ja pala surwoleipää. Nämät
aikoi Nuuse jättää niiksi ajoiksi, kuin ei hänellä enään ole mitään
syötävää. Hän kiitteli ja kosteli muujia hywäntahtoisuudesta.

„Mutta jos kuolema tulisi“, arweli toinen muujista.

„Tulkoon waan, se olisi paljon parempi, sillä olenpa
kowan murrettu ja kalwattu mies“, janoi Nuuse yhtäaikaikkisesti.

„Mutta mihinkäs luulisitte joutuwanne, jos kuolema tulisi?“
janoi eufo, jatkaen itäänkuin huolehtien hänen sielunsa tilasta
ja wiitaten pitämään siitä huolta.

„Minä en ole mitään kirjanoppinut, mutta sanotaanhan
noita olewan kakkikin, jotka ihmisestä kuoleman jälkeen huolen
pitävät — . . . . Ottaukoon nyt kumpi ensin ennättää — mi-

mulle ei maistu elämä enään miltään, enkä minä voi välittää mistään mitään“, sanoi Suuse uupuneena.

Rauhistuen lähtivät eufot pois.

Kolmen päivän perästä tulivat he taasenkin Suusen mökkiin. He sanoivat hyvänpäivän, mutta Suuse ei vastannutkaan. He filmäsivät vuoteen wieressä olevalle tuolille, johon he olivat laskeneet viinmesttuomanja maitotilkkan ja survo-leipäpalafen. Palasta ei ollut ja astia oli tyhjä. He astuivat sängyn luo ja silloin huomasiwat he, ettei Suuse enään olekaan elävitten joukosja. Hänen filmänsä kiluivat kuin lasinapit sywälle painuneista filmäkuopista. Wasenmassja kourasjaan näytti hän puristawan jotakin, ikäänkuin erinomaijen tärkeää ja tarpeellista. Mummot wäänšiwät kouran auki. Siellä oli hiukkanen suoloja; luultawasti oli hän kokenut niitä imeä hiukenerwan sydämensä katkeamisen esteeksi. Hänen rintansa päällä oli awonainen talon ainoa wiršikirja, jota hän näytti oikealla kädellänjä painawan rintaansa vasten. Otaksua sopii, että kuin hän tunsi loppunsa lähestywän, hafi hän tuon wiršikirjan, jaadafsenja fieltä jonkun lohduituksen sanan.

Tuntuipa siltä, kuin ei Suuselle olisiikaan viime kamppauksessa ollut aiwan sama, kumpi noista kahdesta hänet ensiksi emättäiji kuoleman jälkeen haltunnsa ottaa.

X.

Kyntäjä.

Wuoden 1868 kevät alkoi hywin pahoilla enteillä. Paskut hanget olivat vielä maassa, kun jo ukkonen piti pahaa pauketta. Käki lensi tiheimpään kylään ja sitä ei pidetty ensinkään suotuisana wieraana. Selvästi huomasi, etteivät tytöt ja pojat pyytäneet tuota armasta käkeä kuffumaan naimavuotiaan, eikäpä vanhemmat ihmijetkään pyrkieneet tietämään, montako vuotta heillä vielä on eletäwissä. Kun tuo odottamaton wieras tuli kylään, lensi se tiheimmän puhtokunnan erään talon kaimon winttiin ja alkoi tuon kauwas kuuluvan, waikka läheltä heikolta tuntuwan kufahtelemisensa. Suomaton wieras kun se tämmöisissä oloisja oli, ruwettiin sitä häätämään pois. Käki ei ollut siitäkään milläänkään, lensihän waan muutaman kylän pajan katolle ja alkoi taasentkin kufahdella yhtä mahtawasti, ikäänkuin hän ei olisiikaan mikään suomaton wieras. Siitä pois häädettynä, lensi se kylän läpi juoksewan, waltawan joen rannalla olevain, memeen wuotisten hamppujen sikowaajain päähän ja kuffui siinä niin hellittämättömästi, että oikein kauhistutti. Häädettiin se siitänkin pois ja silloin se lensi joen ylitse ensimmäiseen aidan seipäasen ja kuffui siinä niin paljon kuin halutti; kuffui emustuksia, hyviä ja huonoja aikoja ja kun nähtiin, ettei sille mitään waljettu, annettiin siinä sen kuffua waan. Olikin niin kylmä ja kamala kevät, että kaikki wanhat vuoden emustajat käyttiwät käen tunkeilemisen kylään ja sen kuffumisen ja tuota ukkosen hangelle ajamista hyväksensä. Kamalalta tuntui taasentkin elämän toiwu, sillä enteet olivat huonot.

Olin juhannusaattona jossakin talosja jehwittämässä heidän asioitanja. Oli niin kamalan kylmä ilma, että se luisteli läpi

lihan. Joen yli pyrkiesjäni, ajattelin: mitähän aikoja meille kuitenkkin vielä tulee. Kamalat olivat mietteet ja kylmä tuuli viuhkoi niin rajusti, etten ollut löytää keinoja itseäni suojellakseni. Silloin yhtäkkiä wälähti mieleeni, että „muji päivä vielä kaikki muuttaa woi“, sillä olihan nyt päiväntasausten aika.

Hallitus oli kaikkensa koettanut, auttaaksensa maakuntaa syömisellä ja siemenellä. Niinpä oli se nytkin kokenut toimia niin, että maanmiehillä olisi jotakin kylvämistä. Ei ollut saatawissa oman maan touon siementä ensinkään ja sen takia koetti hallitus saada niitä, misjä niitä waan saatawissa oli. Niinpä oli Saksasta ja Tanskasta hankittu touon siementä kylvämisen waralta. Paljon oli niissä kaffirivistä ohraakin, mikä harwoin täällä Pohjanmaalla menestyy. Niitä oli lainailtu maanomistajille jonkinmoista takuuta vastaan. Parempaan tulewaisuuden toivosta ei kansa katsonut, oliko kewään enteet huonot wai hyvät ja olivatko saadut touon siemenet kaffi- tai kolmirivistä ohraa, mutta yrittivät ja toivoivat he waan.

Satuin taasenkin kulkemaan ulompana kotimurkkiani. Kylmä ja kamala oli ilma kylvön teon ajaksi, mutta yhtäkaikki oli ihmisiä kyntö-waolla. Kai he vielä toivoivat ja luottivat. Katsoin erästä kalpeata ja laihaa, täyhikaswuisia poikaa, joka mielestäni näytti jangen heikolta kyntäjältä. Menin häntä puhuttelemaan.

„Eikö tunnu waikkealta noin raskas työ?“ kysyin häneltä.

Sewonen oli juuri waolle käännettynä ja siihen tökäsi nuoruksainen auransa pystyyn ja istui rinnalleni pellon pientareelle.

„Eipähän se niin helppoakaan ole . . . woimat ovat wähinä, kun on monta vuotta peräkkäin olkea syönyt, mutta eihän ole parempaa toiwomistakaan, ellei sitä uudestaan yritä“, selitti tuo kalpea nuorukainen.

„Mutta onhan nämät ilmat niin kamalan kylmiä taasenkin näin kylvön ajaksi“, sanoin.

„Mitä sen tietää, jos ne vielä lämpeneiwätkin“, sanoi poika ja katsoa wilautti epäluottawasti minua silmiin.

Samassa tiukensi hän suoliwytään, nousi ylös, ikäänkuin tyttymättömänä ja tarttui saharan kurkeen. Tuskin hän oli

pääsiyt watonja kansja pari kolme sylvtä eteenpäin, kun hän kaatua wätkähti watoon ja hänen huipertuesjaan auranja, hevosen yhä edelleen mennessä, teki wäärän waon. Siitä noustuaan, oikasi poika mutkan; näytti siltä, ettei kylwömaa saa tulla huonosti kynnetyksi.

Beltojarfa oli noin wiidenkymmenen sylen pituinen ja kun tarkastelin tuota luottavaa kyntömiestä, kaatui hän tuolla waol- laan wiifi kertaa, mutta yhtä monesti nousi hän ylös ja alkoi taas uudestaan. Tulewaijuuden toivo elähytti häntä.

Seipoja.

Juhannukselta lämpenikin ilma niin poutaiseksi ja lämpymäksi, ettei moista usein ole nähty. Luvereen tähden oli ilma usein niin pakku ja sumea, että aurinkokin paistoi taivaalta niinkuin jonkun ohkajen ja tasajen pilvikerroksen lävitse. Kärsi silloin aurinkoa tähystä ja katjella, eikä tarvinut turwakseen laittaa jāvustettuja lasipalaisia, silkkihuivien nurkkia tai muita jemmaisia turwakinvoja. Rytöjavua oli tavašta niin jakealta, ettei kaikesti parinkymmenen jülen päässä olevaa naapuritaloa päiväjähdännäkään nähnyt. Selvästi näki, että kaikilla ihmisillä oli vielä luottamusta ja uskoa korkeimman apuun.

Maan kasvoi niin rajusti, että oli kuulewinaan, ikäänkuin jotakin ritinää olisi kuulunut. Ulkomailta tuodut touon siemenetkin kasvoivat, heilimöivät niin tutun-omaisesti, ikäänkuin ne olisivat kaudat aikaa jo meidän ilma-alaamme perehtyneet. Saksiwinen ohrafin pallotti waan kullon keltajena ja täysinäisenä pitkisjä ja täysinäisjä tähkäpäisjä.

Tuota kaikkea katjellesjä, elpyivät kiihtuneet, näljän ja taudin rašittamat, jäljelle jääneet ihmiset. Loistawin silmin katjeliwat he kullankeltajia peltowainioita siwufulleisjaan, jamašja läpi kouransa wedellen täysinäisjä tähkäpäitä.

Kun wilja oli siihen määrään kypšynyt, että siitä woi hampaan rašoon jotakin jaada, leikkaa napsiwat ihmiset pellon joutu-neimmista paikoista ja siellä täällä alkoi joitakuita warajalkoja ilmestyä laajoille peltowainioille. Ei joudettu odottamaan niin kauwan, että olisi koko riihellinen woiu leikata, waan ne wäjätkin wietiin riiseen. Siellä ne kuwattua hierastiin oljista

erilleen ja kiidätettiin myllyyn; kausa oli päässyt ruokaan käsiksi. Siitä saatiin uusia voimia, että hiettiin ilomielin rientämään valmistuneen, odottavan ja raskaasta painosta noikinvaran elon kimppeun. Ei monta vuorokautta viipynyt, ennenkuin laajat wainiot röyhelttyivät warajaloista ja kuhilasta aivan täyteen. Ihana oli katjella noita pulleita ja täysinäisiä kekoja, joita taaempaa katjoen näytti olevan wainiot täyteen ahdettuina.

Satiin menemään muutamaan taloon, jossa ensi kertaa leivottiin uutiswiljasta. Oltiin juuri taikinaa alustamassa. Wanha emäntä hääri ja puhasi tuon kullankeltaisen ja sitkeän taikinan kansja. Valkoset paidan hihat olivat kääritty ylemmäs hynnäspäitä ja kirkallea esiliina oli edessä. Jolla härjän lapaluulla nosteli emäntä taikinaa pöydälle ja alkoi sitä wanuttaa. Wanha iäntä istui miettiväisenä pöydän päässä. Näytti siltä, että hän oli sangen alakuloinen. Hän ei lausunut ainoatakaan sanaa, istui waan hiljaisena ja miettivän näköisenä. Olin huomaawinani, että hyneliä wäikkyy hänen filmisänjää.

„Du niin kummallista, ettei tahdo filmiäänkään uskoa. Wiisi vuotta perätysten on syöty olkia ja pettua ja monasti ei ole ollut jeltwää wiljaa siteeksikään jekaan panna. Ja nyt on tuommoinen taikina pöydällä! Du kuin kesäwoita . . . miten sitä uskaltaa tuommoista leipää syödä. Jumala ei ole vielä meitä hyljännyt“, puhkesi ukko viimein sanomaan. Hänen leukanja rupefi järähtelemään ja viimein puhkesi hän itkeä myyhkimään. Sieneekö ukko miehisenä miehenä häwennyt tuota sydämenjää heltymistä, jumma waan oli se, että hän nousi ylös ja alkoi käwellä könttiä kamariinsa.

XII.

Köyhä rikkaana suuressa köyhyydessä.

Kun paikkakuntaan muuttimme, ihmettelin suuresti tavateshani erään aina köyhäksi tunnetun, monilukuisen perheen. He olivat kaikki elosja, vieläpä terveinä ja hyvin voipinakin.

Vanhastaan oli tietynä, kuinka nälkäisiä ja kurjaa elämää he viettivät hyvinäkin aikoina. Työteläisiä ihmisiä olivat kyllä vanhemmat, mutta kun ijo lapsiluita kertyi ympärille, ei ahkerankaan työmiehen ansiot voineet riittää lukuisan perheen välttämättöminpiintään tarpeisiin.

Elävä hätä olisi monastikin tullut perheesen, mutta vaimo oli kansja laillaan perheen apuna. Hän oli lueskellut kaikenlaisia lääkärikirjoja, mitä käsinsä jai. Nerokas ihminen kun oli, oli hän niistä kokoillut itselleen monenlaisia tietoja. Niiden avulla oli hän kohonnut siihen arvoon, että häneltä ruvettiin kyselemään neuvoja yhteen ja toiseen wammaan. Hän oli jonkunmoinen filmälääkäri, ja jos jonkun henkilön filmä loukkaantui tai jos hän jai pahan rifan filmäänsä, oli kohta asia tuon eufon luokse. Tuosja rifan otosja olikin hän niin taitawa, ettei niin pahaa rikkaa ollut, ettei hän sitä poistanut. Tavasta olivat ne niin sywälle syöpyneet, että oli mahdoton uskoa, että hän ne, useinkin tawattomilta paikoilta, jaisi pois, mutta äläs mitään, pois hän ne waan otti. Hänellä oli niin pehmeät hypeet, että waikka hän käsitteli ärtynyttä filmää, ei hänen hypeensä jälki tuntunut rasittawalta eikä tuskaa lisääwältä. Kun hän oli syyt poistanut, hauteli hän sitten useampia wuorokausia wihottumutta filmää raikkaalla lähdedvedellä, jota hänellä oli mökkinsä luona jaatawana. Tarkein waroi hän, ettei walo

pääsyt rasittamaan kipeää filmää. Sentähden piti hän tuona aikana pimeänä useampia vuorokausia pienen kamarimökin, jossa hän noita filmäkipettä hoiteli, kun niitä sattui olemaan. Baikefi lääkkeet olleet sen parempia, lähti moni sieltä tervein silmin. Oliko niin, että vanha oli jemmoinen, jota ei hän voinut parantaa, kehoitti hän kiihkeästi potilasta menemään kiireen kytttä lääkärin luo.

Jos misjä oli sairaita, noudettiin hän tavallisesti niitä hoitamaan. Hänhän se osasi niin pehmeästi käsitellä ja luottavasti lohdutella sairasta. Mina hänellä oli joku apukeino jotakin wisjiä vanhaa vastaan. Oliko sairautena paha haava, puhdisti, siteli ja voiteli hän ne niin hyvin, että niistä kohta tipu lakkasi ja paraneminen alkoi. Erinomaista huolta piti hän siitä, ettei sairaan watsja saanut olla kowalla. Jos jotakin jemmoinista merkkiä näkyi, koetti hän lievennellä ja auttaa niitä lääkeillä, niinkuin resiniohjyllä, jenna-teellä y. m. Elleivät ne auttaneet, pani hän kohta lawemangin, jossa toinesja hän oli erittäin taitawa. Jos sairaasja oli ankara kuume, wiloitelti ja jäädytteli hän sairaan päätä kylmillä kääreillä.

Hän oli tottumuksesta tullut niin kestäwätkfi, että hän wäliin walvoi wiikkokausia yön ja päiwät sairaan wuoteen wieresjä, eikä hänesjä sen suurempaa uupumuksen merkkiä näkynyt, kuin että hän joskus istuallaan nuokahteli; kunkausmääriin ei hän paljon lepoa kaimanut, kun hän joskus waan jai uinahtaa joutun minuutin, niinkuin lintu oksjalla, oli siinä kyllä.

Tuo pitkälinen perheensjä luota poisja oleminen käwi siten laatuun, että wanhimmat lapset kotimökillä hoitivat nuorempia.

Duto olisi luullut tuon yhteisen hywäntekijän hywinkin paljon ansainneen tuolla awunteollaan. Mutta kansja on useinkin kiittämätön hywäntekijällessjä. Yleiseen oli juurtunut se ajatus-tapa, että hänhän onkin waan köyhä akka, joka kyllä joutaa parempiansja palwelemaan. Kenenkään mieleen ei juuri monasti juolahtanut, että hänen työnsjä on raskaimpia kaikista töistä ja että hän tarwitsiji palkan työstään saada puutetta kärsiwän perheensjä elatukseksi. Ihmisistä tuntui siltä, että noin sen ollakin pitää. Usein hän kynneliä wuodattaen palasi köyhään mökkiinsjä,

kun hän monivuikkosesta sairaan hoidostaan tyhjinkäsin laitettiin pois, ilmoittamalla, ettei häntä enään tarvittaisi. Jot ja päivät oli hän siellä walvonut ja sanomatonta waiwaa nähnyt ja salaisesti toivonut, että hänelle nykäisäisiin palkaksi jotakin, että hänellä olisi jotakin kotiin wienistä näkäisille lapsillensa. — Oli kummaa, jos uupunut sydän murtui. Meini oli sairas, jota hän oli hoitanut, jo niin paljon woinistunut, että hän kykeni waatepäällä istuskelemaan. Sen enempää älyämättä, ojenji hän waan tawallisesti yhtäkaikkijesti kätensä, kun hoitaja häntä hyvästijätteli. Jos sitten joku pisti leipäkieraman poislähtiesä hänen käteenä, ei jekään ollut paljoksi arwattawa.

Meini oli keskustelua iäntäwäen kesken, amettaisiinko hänelle mitään palkkaa, mutta päätökseski melkein aina tuli: „hywäpä on ollut, kun hän on saanut ruuan suuhunsa“.

Waikka tuon uskollijen yhteiskunnan palvelijan mieli wälisti murtuikin kyyneleihin asti, ei hän kuitenkaan kenellekään murkunut eikä walitellut waiwojaan; nöyränä hän waan kärsi surunsa ja oli yhtä helkewä ja yhtä mieluinen taajen tarwittaesja lähtemään.

Kuitenkaan eivät kaikki niin kiittämättömiä olleet. Oli ihmisiä, joilla oli tunnotas sydän ja kiitollinen mieli siitä juuresta awusta, minkä he olivat häneltä saaneet. He useinkin kyhditšiwät hänet hevosella kotiin, pannen rekeensä, milloin potujäkkiä, kulloin jauhopusšia, leipäryhkiöitä, lihan palaa tai muuta jemmaista. Silloin tunsi eukko itsensä jangen kiitollijeksi ja koko maailma tuntui hänestä niin hywältä. Jlost loistawin filmin meni hän mökkiinsä, sillä olihan hänellä nyt, mitä antaa näkäisille lapsillensa, jotka nöyrinä tulivat iloisjaan äitiänjä vastaanottamaan.

Tämmöiset kohtaukset palkitšiwat hänen mielestään muut hukkaan menneet waiwatkin.

Mjain ollen tällä kannalla, ei perhe pääsšyt koskaan sen paremmaksi karwottunnaa, waan puute aina kapiši kantapäillä.

Tämä perhe se oli, joka herätti minun huomiotani paikkuntaan muuttaesjani. Wanhimmat lapsista olivat jo pesästä

lentäneet pois, mutta heille kun luoja niitä niin runsaasti lahjotti, oli heillä lapsia nytkin ympärillään kokonaista kuusi kappaletta. Nuuruksja juuri tulivat vanhemmat minua tervehtimään, niinkuin vanhaa tuttua ainakin.

„Kuinka te näinä koviina ja hirmuisina aikoina olette henkemme jäilyttäneet?“ janoin minä hämmästyksijäni.

„Eipä meillä ole ollut hätäpäivää“, janoivat he iloisesti.

„Kuinka se on ymmärrettävä, nyt kun koko maa taistelee nälkäkuoleman kansja? Ovatko lapsenne kuolleet?“ kyselin minä.

„Ei ainoatakaan pään vahinkoa ole tullut. Raikki ovat he terveinä ja wieläpä lihaviatin“, janoi mies iloisesti.

„Meillä onkin nyt parempi elämä, kuin koskaan ennen“, jäesti waimo.

„Jopahan nyt kumma ja sitähan tässä juuri itsejeni ihmettelen, kun olette niin lihawan ja wöyreen näköisiä. Mutta tahtoihnpa tietää, mistä teille nuo hyvät päivät näinä hirmuisina aikoina ovat tulleet“, utelin yhä.

„Se on pian selitetty. Kun huomasiimme, minkälainen aika nyt on käsisjä, lähdimme heti, mikä perheestämme waan kynnelle kyfeni, kovi kainalosja metsjään. Kuivilta kangasmailta rupejimme noukkimaan islamin jäkälää (liisterijäkälä), niin paljon, kuin kerkesjimme. Kun olimme pari wiikkoa sitä tehneet, oli meillä kossja niitä aika warasto. Niiden turwinhan sitä sitten osakki on eletty“, selittiwät he.

„No, mitä ruokia te niistä valmistatte?“ kysyin minä.

„Me teemme niistä leipää ja saapipa niistä hyvää keitostakin“, janoi emäntä iloisesti.

„Kuinka se tapahtuu?“ kysyin taasentfin.

„Ensin noukkimme kaikki roskat niistä tarkoin pois. Sitten panemme ne kylmään weteen liioamaan wuorokaudeksi. Kun jäkälä sitten nostetaan liosta pois, pannaan ne liewanlaiseen lipeään noin kymmeneksi minuutiksi. Sieltä nostetaan ne harvoihin wakkoihin ja walellaan wettä päälle niin kumwan, ettei waluwa wesi tule yhtään enään lipeältä. Sitten kuivataan ne ja jurotetaan hujumarisja hienoiksi ja niin on leipäwarkki walmis, eikä niissä ole yhtään karmasta eikä muuta maan makuu“.

„Kuinka niistä sitten leipää tehdään?“

„Jäkäläjauhoista tehdään pafsu juuri, niinkuin ainakin. Kun se on kylliksi hapannut, vastataan se niinkuin taikina ainakin ja jos ei ole parempaa vastineeksi, vastataan se olki- tai petäjäjauhoilla.“

„Eikö ne huonot aineet pilaa leipää?“

„Ei, sillä jäkäläjauhot korvaavat muiden aineiden huonouden“, selitti emäntä.

„No, entä sitten?“

„Sitten leivotaan ne ja paistetaan, niinkuin ainakin, ja leipä on valmis syötäväksi“, takaili emäntä.

„Ja onpa meillä vielä muitakin apulähteitä hyvään toimeentuloomme“, kehähteli isäntä.

„Mitäs muuta vielä?“

„Kun ilmat tuon ankaran hallayön jälkeen lämpenivät ja sienet kerkesivät kasvaa, lähdimme taas, kyyti kansi, niitä kokeilemaan. Niitä kokeisimme niin paljon, kun voimme ja nyt niitä on varastossamme koko tarve. On suolasjakin pari nelikkoa ja mikään suolakala ei wedä niille vertoja“, tuumaili isäntä.

„Mutta eikö nuo sienet ole monimutkaisesti ja kallisten höyrysten kansia valmistettavia; eikö niistä tule kallis ruoka?“ kysyi.

„Voihan niistä jaada kallistakin ruokaa niinkuin monesta muustakin, waan woipi niistä aivan yksinkertaisestikin valmistaa oivallisinta ruokaa. Luulemmekin, että he turhaan sienien tähden tekewät paljon työtä ja tuhlaavat varojaan“, sanoivat he.

„Kuinka te sitten niitä valmistatte?“

„Reino on aivan yksinkertainen. Hawun neulat, lehdet ja muut rifat noukitaan niistä tarvoim pois. Kanta leikataan poikki, nähdäkseen onko sieni vapaa madoista, sillä jos kannassa kerran ei ole madon reikiä, niin on sieni terve. Eipä muutamien madon reikien vuoksiakaan hyljätä isoa, komeaa sientä. Silloin leikataan sieni halki ja leikataan wiskamut oja pois, niin ettei madon reikää enään näy. Sitten pannaan ne kylmään weteen lifoamaan ja sitten kiehuaan. Ne eivät tarvitse kiehua niinkään kauvan kuin perumat pehmetäkseen. Siitä ammenne-

taan sienet reikäkauhalla puhtaiiin wakkoihin walumaan. Kun niistä ei enään mitään tipu, pannaan ne astioihin ja hienoa suolaa ripistellään jekaan, ei kuitenkaan niin paljoa kuin tuoreet kalat tarvitsewat. Siinä ne sitten owat ne monimutkaiset valmistukset ja kalliit maustimet", selittiwät he, oikein innoituneina.

"Siitäkö niitä sitten syödään?"

"Siitä, aiwan siitä niinkuin suolakalaa waan ja hyvääpä onkin. Mutta jos on waraa laittaa oikein herkkuruokaa, niin ei tarvitse muuta kuin nakkaa pari juupalaa voita paistinpannuun ja panee sinne suolatuuta sieniä ja antaa niiden siinä kärehtää ruuminväriseksi; takaampa ettei mitään liharuoka wedä silloin wertoja tuolle paistille", selitteli emäntä yhä.

"Eikö tuo sienien kookominen ole hywin tarkkaa työtä, sillä täytyyhän tuntea sienet ja onhan niissä myrkyllisiäkin, jotka myös täytyy wata eroittaa, koska niiden nauttimisesta woiji menettää henkensäkin", inttelin minä.

"Eikö mitä. Tuokin arkkuus on waan tyhjää jaiwartelemista. Jotainen kyllä tuntee tuon myrkyllisen, punaisen ja walkean täplikkään kärpäs-sienen, ettei hän ota sitä joukkoon. Mitään muuta myrkyllistä sientä ei meillä luullakseni ole. Rowin ohutlihaiset ja ala-arwoiset sienet eiwät matja kookomiswainwaa, jontatähden nekin saawat jäädä pois", kokiwat he jelitellä.

"Otattekö te heltut sienien alapuolelta pois, kun walmitatte niitä syötäväksenne?" kysyin.

"Ei, ei, mitäs nyt toki. Kun ne owat puhtaita, kelpaawat ne semmoisinaan rawinnoksi, yksin kannaatkin, kun ne waan owat terweitä madon syönniltä".

En muuta woinut sanoa, kun: „wai niin!"

"Emme me vielä ole kertoneet kaikfia hywyhykiä, mitä meillä on", sanoi emäntä loistawin silmin.

"No, mitä teillä sitten vielä on?" utasin.

"Meillä on hyvät lihawaratkin", kerskasi emäntä.

"Missäs sitä niin kyllästä on?" kysyin.

Kun tuli semmoinen wuosi, kuten tiedätte, täytyi monen sykyllä tappaa emänsä jäljestä kejän yli eläneet warjansa. Missä

kuulinme jemmaista tapahtuvan, menimme sinne ja pyysimme saada warjan haltuumme. Mielellään juostuivatkin omistajat siihen ja me teurastimme warjan ja korjasimme lihat; nahat annoimme omistajalle takaisin. Kolme jemmaista warjaa jainme sinä syksynä teurastaa ja pulskat lihat niistä tulikin, ja nyt meillä on kyllitellen maukasta lihaa", puheliwat he ujostelematta.

"Eivätkö ihmiset kammoksumeet tuota teidän lihan haalistamme ja syöntiämme?" kysyi minä.

"Kammoksuivat kyllä ja janoivat meitä koin lihan syöjiksi, mutta janofoot waan. Me huolinme heidän ennakkolunloistanja wiiji. Surkeata on nähdä, kun ihmiset ennen kuolewat nälkään, kuin syövät terveellistä, ravitsevaa ja luvallista ruokaa", tuumaili isäntä.

"Se ei ole häpeäksi, waan kumiaaksi teille, janofoot ihmiset mitä vielä janoivatkin; te olette omnellisempia, kun muut tänä kowana aikana; olette henkenne säilyttäneet, niinkuin jaaliin. — Mutta janoitte saawanne noista jäkälästä keittoruokaakin. Kuinka te sitä valmistatte?" kysyi.

"Kun jäkälät owat puhdistetut ja laitetut, niinkuin edellä on ferrottu, kelpaawat ne keittojauhoiksi. Se eroitus kumminkin on, ettei niitä tarvitse wälttämättömästi kuivata ja juroa jauhoiksi, jos niin kiireesti keitosta tarvitaan. Sillä keittäessä liukenewat jäkälän ojat yhdeksi puuroksi. Kun tahdotaan keittoa, pannaan ne pataan kiehumaan. Jos on nakata jekaan maitotilkka ja hypphjellinen selwän wiljan jauhoja, niin tulee rokka sen parempi, mutta menee se siltäänkin; luonnollista on, että juolaa täytyy myös hiukan panna keitokseen", selitti emäntä.

"Eikö teillä olisi aikaa käydä mökissämme maistelemaassa ruokiamme; mökkinme ei ole kaukana tästä", esitteli isäntä.

Roko heidän kertomuksensa hywistä ruuistansa ja ruokawarastoistanja tuntui minusta niin kummalliselta. Mutta kun nuo aina ennen niin kalpeina ja näljistäyneinä olleet ihmiset seisoivat hywinwoipina ja iloisina edessäni, samalla kun muut kaulalaijet kulkivat horjuen ja kalpeina, niinkuin kalmistoon juljetut haamut, jotka odottiwat waan sitä hetkeä, milloin heidän

jalkansa torakasti ja he juistuvat haudan ammottavaan kitaan — niin oin kiitollisuudella vastaan heidän kutsunsa.

Tultiin mökille. Hyvin voivat, puhtaat lapset tulivat iloisesti vanhempiaan vastaan, hyväillen ja halailleen heitä. Silmäilin ympäri tuota pientä melkein ahdasta mökkiä. Mukkealta ei se tosin näyttänyt kaluston eikä minkään muunkaan puolesta. Mutta kaikkialla hallitfi puhtaus ja hyvä järjestys. Kaikki esineet olivat mukavasti järjestellyt paikoillensa niin paljon kuin jemmooisissa ahtaisja oloisja mahdollista oli. Lasten vaatteet eivät olleet mitään kalliita ja terveitä, vanhoja kulu-neita vaatteita waan, mutta puhtaita ne olivat ja terveiksi paikatut.

Seti mökkiin tultua rupeji emäntä ruuanlaittamis-puuhin. Hän wiritti tulen takkaan ja rupeji jäkälä-rokkaa keittämään. Hän yritti sienikäin paistamaan, mutta minä ehkäsin hänet siitä, ilmoittaen, että haluan maistella niitä jemmooisina kuin ne juolattuina olivat.

Min emäntä oli saanut ruuan pantuksi, istuttiin pöytään syömään.

Syhetellä tosiaankin täytyi, kuinka hyviltä muut oudot ruuat tuntuivat ensiferitajellekin. Ei mitään vastenmielisyhttä tuntuut niitä vastaan. Jäkäläleipä oli hapattamalla tehty ja oli jotenkin tuoretta. Se tuntui waan jemmooiselta kuin wähan happaman kilpalka tavallinen hapan leipä. Kaunistä, walfosta ja lihawaa warjan lihaa oli leikeltä wiipaleisin puulautajelle ja juolatuita sieninä oli toisjella. Kummallisen mieluisia olivat muut sienet ja pian tulin wakuutetuksi, etteiwät he liikoja las-keneet, kerskatesjaan, ettei mikään juolakala niille wertoja wettänyt. Hywällä ruokahalulla pistelin jäkäläleiwän kansja sieninä ja hywästi walnistettua, maukasta warjan lihaa. Syödesjä emäntä nosti eteeni kahjiformaisen, ison tuopin, janoen: „tässä oliji juotawaa“.

Olinkin näitä ruokia jo sifji paljon syönyt, että halusinkin jotakin palanpainetta; tartuin siis ahuaasti tuopin forwiin kiinni. Suuresti hämmästyin, juolahtaesjani tuota juomista. Juotawa

oli, mitä parasta olutta voidaan hyvinäkin vuosina parhaista maltaista kotipaninossja saada.

„Mistä teillä on noin avullisia maltaita tämmöisellä aikana, kun olut on parasta laatua, mitä ikinä olen maistellut?“ Janoin hämmästyksissäni.

„Niitähän on nyt kosoilta joka talossja, waikkeivät ihmiset sitä huomaa. Mjia on, näette, niin, että kun jywä ei ennen hallaa kerinnyt ensinkään kasvaa, jäi tuo jywän-yty kaikki olkiin ja nämät oljet ovat nyt avullisia maltaita“, jeltteli emäntä hywäntahtoisesti.

„Ettäkö tämä olut on tehty oljista?“ kysyin kummissani.

„Niin pelkistä oljista. Ei hyppyyjellistäkään ole siihen käytetty minkäänlaista wiljaa“, wakuutti emäntä.

„Jhme kumma! — No, miten te sitä valmistatte?“ kysäjin.

Keino on aiwan mutkaton. Panen waan saawin täyteen ohran olkia kummaan weteen liskoamaan wuorokaudeksi. Sitten lasken liskoweden tapista ulos ja panen pataan kiehumaan, kiehuessa nalkaan wähän humalaa jekaan. Kun keitos jäähtyy, laitan sen käymään ja olut on walmis“, janoi emäntä.

„Mutta eikö tulisi aina parempaa, kun panijä olkia kylmään weteen liskoamaan“, pakkaujin neuwomaan.

„Ei käy päinjä. Olen koettanut sitäkin, waan silloin maistaa olut oljelta ja samalla ikäänkuin tunfalta“, janoi emäntä ja katsoa wilautti minua silmiin; oli niinkuin hän olisi janoanut: Etpä näy ymmärtävän.

„Mitä teidät siihen on opastanut?“ utasin.

„Kun oljet lemusiwat niin imeliltä, rupejin miettimään asianlaitaa ja koettelemaan, eikö niistäkin jotakin tulisi tänä kowana aikana“, janoi emäntä.

Lopuksi syötiin tuota jäkälakeitosta ja jekin meni tämmöisellä aikana hywin mukiin.

Jättelin heidät hywästi, kiitellen ja kostellen.

„Ei meille tule enään koskaan nälkäwuotta“, janoi emäntä luottawasti, loistawin silmin, kättäni puristaen.

Hädästä mitään tietämättä, eli tuo köyhä joukko tyytyväisenä pieneensä mökisjään ja mikä oli heidät tuohon tilaan ja noihin keksinnöihinsä saattanut? siihenpä vastaan heti. He olivat köyhyydessäänkin jemmaisia ihmisiä, jotka rakastivat kirjallisuutta. He lukivat kaikkea kirjallisuutta, mitä käsiinsä saivat, ei ainoastaan huvikseen, vaan elämänsä opiksi. He olivat viime aikoina saaneet käsiinsä jemmaisten kirjan, jossa kehoitettiin hätä-aikoina keräämään jäkälää ja sienä hätävaraksi. Samassa kirjassa kehoitettiin myös hevojen lihaa hyväksyjä käyttämään. Tärkeviä ihmisiä kun olivat, ei nämät neuvot tulleet kuuroille korville, vaan he ryhtyivät tuon kovan pulman tullessa heti tositoimiin. Kirjallisuus oli jo heidän henkensä niin kehittänyt, että he olivat vapaat kaikista ennakoluuloista ja eivät olleet tahallaankaan, vaikka saivat välistä pilkkaakin kärjiä. Monikin, joka näljän kansa taisteli hirmuista taistelua, pilkkasi heitä, vaikka itse oli kymmentä kertaa pahemmasja kadotukseksja. Siinä oli koko heidän konstinja.

Tämmöistä voi silloin tapahtua niinkin pieneessä piirissä, missä silloin ajustelin. Ja nämät pikakuvat ovat tosiajsoita, eikä minkään mielikuvituksen luomia utukuvia, sillä olen ne omin silmin nähnyt, omin korvin kuullut. Ei nämätkään ole ilahduttavia kuvia, mutta paljon kamalampia tapahtumia saatti silloin tapahtua muualla, joita en ole ollut näkemässä.

Kova aika on nytkin, mutta Jumalan kiitos! en nyt ole vielä yhtään jemmaista tapausta nähnyt. Mitä niissä laajoissa piireissä, joita katovuosi pahimmin rasittaa, voi vielä tapahtua, se on hämärän tulevaisuuden peitosja; warmaa vaan on se, että kova nälkä rasittaa paikoittain kansjaa. Eois Jumala, ettei jemmaista enään tapahtuisi!

Hinta 1 nrk. 50 piniä.

☛ Tämä kirja ilmestyy myöskin ruotsin kielessä G. W. Wilénin kustannuksella.

Inom. maanok. 1.

Päivärinta

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOELMA

120 102 2043

ny B9825

+

